

Od uboštva do bogastva

ali

Čas je zlato.

Povest za mladino.

—

Poleg nemškega po Hofmanu.

Drugi popravljeni in predelani natis.

V Ljubljani 1900.

Prodaja založnik Janez Giontini.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

I.

Pridanič in kraljevič.

Poletnega večera čujejo mimoidoči iz revne hiše v Vrtnih ulicah silno vpitje. Neusmiljeno je pela brezovka. V grde psovke in srdito kletev, ki jih more izustiti le nebrzdana strast in jeza, vmešavali so se milotožni, boleštni glasi in srce pretresajoč krik, da je bilo joj! Brezovka le še ne miruje in zopet se dere kaznovanec na vse grlo, da ljudje na ulicah postavajo in nekateri že v hišo stopajo, da bi zaprečili neusmiljeno ravnanje. A od dobrotne namere odvrča jih jezična soseda, ki klepetaje stopi pred množico in ji pripoveduje, da je to Lenče, katerega njegov rednik pretepa.

„Kdo je ta Lenče?“ vprašuje tuji gospod, ki prvi hoče stopiti v hišo, zdaj pa z družimi vred ostane pred pragom in ženo poslušša.

„Lenče!“ — začudi se starka, „joj, za božji dan, kaj ne poznate Lenčeta, ki je največji zanikarnež v vsem našem mestu, ki se samo potepa, Bogu dan krade in ničesa dobrega ne stori? Odkar malopridnež pri našem sosedu

stanuje, imamo samo jezo in sitnosti ž njim. Ravno včeraj mi je moja piščeta skupaj zvezal za vratove, da bi se bila skoro podavila, če bi k sreči zraven ne bila prišla. In kaj je naredil zadnjič branjevčevi mački? Privezal ji je zvonec na rep, da uboga žival ni vedela kam. In te dni je bližnjemu sosedu polovil najlepše golobe, zavil jim vratove ter jih v nič prodal. — Za živi svet! Torej ne poznate Lenčeta? Vsak božji dan ugame kako drugo traparijo. Če pojde tako naprej, priti mora na vislice, saj že raste kljuka zanj. Vsak dan dobi svoje brezovo mazilo, a škoda za vsak udarec; noben lek ga ne ozdravi hudomušnosti, budalosti in zlobnih naklepov.“

Soseda še klepeta, ko stopi vrl dečko pri dvanajstih letih v raztrgani obleki pred vežna vrata. Svetle solze se mu lesketajo še v črnih očeh; ko pa sliši, da se pogovarjajo o njem in da ga soseda opravlja, obriše si hitro solze, nakremži zaničljivo svoj obraz in posmehovaje se reče:

„No, soseda, danes vam pa jeziček zopet teče, kakor klepetec v mlinu; dobro je vendar, da sem slišal, kaj vse lepega o meni veste. Vaša piščeta sem toraj za vratove skup zvezal? No seveda, ker so mi vse lehe na vrtu razkopale. In Beličevi mački navezal sem zvonec? Kaj pa da —, ker nam je polizala smetano,

namesto da bi bila lovila miši. In sosedu sem polovil golobe? To seveda, zakaj pa prihajajo na naše dvorišče golobom zrnje pozobat. Le tiho, vi neugnana sitnica! Saj vas vse mesto pozna. Nikomur ne pustite dobrega lasca. Idite domov in pazite na svoje piskre in kozice, da se vam ne zasmodi pečenka in iz piskrov ne izlezejo raki!“

„Le poglejte nesramno čeljust!“ vpije soseda vsa razjarjena. „Ali se mar doma mastim s pečenko in raki? To pravi hudobnež samo radi tega, da me draži. Ne verjemite mu niti besedice! Kar spregovori, je laž. — Le počakaj! Naj te dobim, pomnil bodeš mojo koščeno pest, ti pridanič, ti pritepenec!“

Lenče se smeja rekoč: „Že prav, stara majka, le hudujte se! Ne bote me vjeli, ne, s svojimi krivimi nogami! In kadar bo vaše grozdje zrelo, ne bodo ga vrabci zobali, to vas zagotovim, draga majka!“

S temi besedami se Lenče zaobrne in beži, da ne sliši več gostobesednega zmerjanja. Ta hip ga ni več videti in krohotaje se gledavci razidejo ter puste sosedo samo klepetati. Še nekaj časa stresa svojo jezo, a ne dolgo, ker je nihče ne posluša; potem se mrmraje umakne v svojo hišo, Lenče pa teče v bližnji gozd, kjer je imel proglje in zanjke nastavljene, gledat, ali se ni morda ujel kak ptiček.

Ubogi Lenček! Pri srcu mu vendar ni tako, kakor se zunanje kaže, kajti pravo za pravo je njegovo življenje jako žalostno in pasje. Starišev nima več. Njegov oče je bil strežnik na dvoru, kjer je tudi Lenček porojen bil. Nezmernost v pijači je očeta pripravila ob milost pri kralju in kmalu potem tudi ob življenje. Zgodaj je izgubil svojo mater in ubogi deček je ostal zapuščen od vseh. Nihče drugi se ga ni usmilil kakor Zidarica, njegova teta, ki je bila omožena s kraljevim hlevarjem, a sama ni imela nič otrok. Rada sicer ni vzela ubozega Lenčeta v hišo, vendar se je usmilila sirote. Lenče — njegovo pravo ime je bilo Ljudevit — je moral silno stradati in ležati na golih tleh. Teta ga je oblačila v kako razdrapano cunjo, dosti več zanj ni mogla storiti, če bi bila tudi hotela, kajti bila je perica na dvoru, torej se je ves dan mudila s perilom; skrbeti za svojega rejenca ji ni bilo mogoče.

Ravno taka je bila tudi z rednikom. Od jutra do večera bil je v hlevu pri konjih. Lenček ga skoro ves dan ni videl in zvečer pa, ko se je stric vrnil z dela, sukal je brezovko po dečkovem hrbtu, mesto da bi ga bil poučeval, svaril, napeljeval k dobremu in bogoljubnemu življenju. Mož seveda ni bil niti omikan, niti rahločuten, zategadelj otroka tudi ni znal odgojevati. Deček je bil ves dan sam sebi prepuščen,

zato je vsak dan kako zrelo naredil. Ni čuda torej, da se je njegov rednik togotil nad njim in znašal nad dečkovno malopridnostjo. Saj pa tudi drugače ni moglo biti. Lenče ni hodil v šolo, ker teta ni imela s čim plačevati učnine. Mirno ni mogel sedeti, dolgčas mu je bilo, zato je vedno razmišljeval, kaj bi ukrenil, da bi pozabil svoje samotarenje. Kratil si je čas, kakor je vedel in znal, z vsakovrstnimi nerodnostmi, ne da bi bil pomislil, je li to pravo ali napačno. Sicer je vedel, da bode zvečer brezovka žvižgala, vendar mu je vse to bila malenkost proti veselju, katero je imel po dnevi, uganjajoč svoje burke in hudomušnosti. Vrh tega je bil že vsega zlega vajen in tepež mu je bila vsakdanja večerja. Le takrat je bil nevoljen, kadar je bil kaznovan po nedolžnem, kakor ravno danes. To ga je jezilo. On sam ni ničesa pregrešil, marveč bila je vsega kriva njegova lisica, ki jo je imel privezано na dvorišči. Pišče ji je prišlo preblizo in šavsnila je po njem. Kaj je mogel Lenček za to? Saj vendar ni rekel piščetu hoditi tako blizo. Naj bi se bila lisica pokorila, — pa on, Lenček, ne, to ni bilo po pravici!

A tu ni bilo pomoči. Dobil je svoj tovor tepežnic in nihče mu jih ne odvzame. Najbolj ga je žalilo, da mu je stric ubil lisico. Kmalu pa se je potolažil, saj je v gozdu še dosti lisičjih lukenj, kjer si lahko drugo vjame. S temi mislimi vrne se že v noč domov.

Soseda je sicer imela prav, ker je Lenčeta imenovala „pridanič“, kajti v resnici ni nobene pridne naredil. Golobe je lovil in pobijal, tudi če mu niso priletavali na dvorišče. Tičem je pobiral gnezda in jih lovil, potem jih je prodajal in denar potrosil za sladkarije. Tako je tratil čas ter se ni učil niti branja, niti pisanja. Pri vsem tem pa je bil dobrosrčen, bistroumen dečko in zale postave, zrel in spretnejši nego marsikateri drugi, za katerega so stariši skrbeli. Bil je prijazen in pohleven, ako se je ž njim količkaj lepo ravnalo. Žal, da skoro ni bilo človeka, ki bi mu bil privoščil prijazne besede. Nasprotno — vse ga je črtilo, karalo ter mu žugalo, in čudo zares, da pri takem ravnanji ni postal hudoben. Srce njegovo še ni bilo pokvarjeno, dasi je bil poreden, lahkoživ in jezičen, a družih slabosti ni imel nad sabo, vsaj zdaj še ne, čeravno se ni dalo presoditi, kam da ga bode dovedlo njegovo nerodno življenje.

Lenček si glave ni belil zastran svoje bodočnosti. Živel je brezskrbno kakor ptica v zraku, jedel in pil je, ako je kaj imel, spal, pel, smejal se in jokal, kakor je to čas nanesel. In kdo mu je to v zlo štel? Bil je še mlad, in mladost je neskrbna.

Pozabivši vse hudo prejšnjega dne, zdirja Lenček drugi dan s kosom črnega kruha v gozd,

iskat mlado lisico. Kmalu jo zasači, vtakne v svoj zavezani rokav, da bi mu ne ušla in se ravno nameri proti domu, ko sliši strel iz daljave.

„Lovec mora blizu biti,“ pravi sam v sebi. „Hočem videti, kaj je ustrelil.“

Kakor da bi ga veter nesel, steče urno in kmalu zagleda lovca ter se mu neustrašeno približa. Takoj spozna kraljevega sina Vladimira, ki stoji poleg brezdna ter sili svojega psa iti v prepad nekaj iskat, čemur se pa pes brani. Okoli brezdna leta, — poskuša vanj, a se takoj zopet umakne in slednjič leže pred svojega gospoda.

„Ne more iti, ne, vaša kraljeva visokost,“ oglasi se na to Lenček ter stopi bliže kraljeviča, pogumno gledajoč mu s črnimi, živimi očmi v obraz. „Pes ni v stanu tega storiti, a če vam morem ustreči, le zapovejte, plezal sem po tej strmini več ko jedenkrat.“

Kraljevič motri dečka od nog do glave, njegova srčnost, prijaznost in čvrsta rast mu ugaja, da se mu takoj priljubi. Smehljaje se ga ogovori: „Kdo pa si, dečko? Od kod prideš?“

„Jaz? — Lenček sem, presvetli gospod kraljevič. Moj oče so bili strežnik v gradu, mar se ne spominjate?“ odgovori Lenček uljudno. „Zdaj sem pri svojem stricu Zidarju, ki je graščinski hlevnar. V gozd sem prišel, da bi si ujel mlado lisico. Glejte, tu v rokavu jo imam,

najlepša je bila izmed štirih, ki so se pred luknjo igrale; samo segel sem ponjo in bila je moja. Vendar mi povejte, kraljeva visokost, kaj imate tukaj v prepadu? Radostno vam postrežem, ako morem jaz kaj opraviti. Verjemite mi, presvetli gospod kraljevič, da pes ne pojde v brezdno.“

„Rad verjamem“, reče kraljevič Vladimir smehljaje se. „Orla sem ustrelil in padel je ravno v brezdno. Ako mi ga prineseš ven, dobiš lepo darilo.“

„E kaj darilo,“ zavrne Lenček in se nasmehe. „Srčno rad vam to storim. Potrpite nekoliko in kmalu bode naš. Samo lisico moram tu pustiti, — ali bi ne hoteli vi nekoliko nanjo paziti, da ne uteče?“

„No, no, bom že,“ seže mu kraljevič v besedo, „daj mi jo, djal jo bom v lovsko torbo.“

Meni nič, tebi nič vtakne Lenček, ki se je s svojo postrežljivostjo in vrlino kraljeviču jako prikupil, lisico v torbo in pleza kakor mačka v propad. Kmalu ga ni več videti in ne dolgo potem že vriska na dnu globočine kličoč: „Ga že imam, gospod kraljevič, a orel je še živ. Ali mu hočem vrat zaviti?“

„Ne ne, prinesi ga tako, ako moreš, toda varuj se, da te ne ugrizne ali opraska, ker ima jako ostre kremplje.“

„To je moja skrb, presvetli kraljevič,“ zakliče Lenček, „prinesem vam ga živega.“

Kmalu potem prileze Lenček ven po skalovji, v levici nese orla zvezanega, z desnico si pa pomaga navzgor.

„Tukaj sem,“ reče ves poten, ter položi orla pred kraljeviča na tla. „Prav trdo sem se moral bojevati z divjo nesnago, nazadnje sem ga vender užugal, četudi me je z ostrim kljunom vsekalo do krvi. Tukaj le v roko me je ugriznil, pa ko sem mu vrgel zanjko okoli krempljev, pustil me je v miru. Tukaj sem torej in če je Vaša volja, nesem ga Vam takoj v mesto.“

„Dobro! — Vender mi prej pokaži rano,“ reče kraljevič. „Glej, glej, hudo te je zgrabil. Ali te zelo boli?“

„Nekoliko me že boli, toda ne deseti del tega, kar sem tepen po svojem stricu,“ odgovori Lenček hladnokrvno. „Nikar ne skrbite! Majhna rana se bode zacelila kmalu. Prosim, dajte mi lisico in potem odideva.“

„Tudi lisico hočeš nesti? — Ne! Roka roko umije; ti nesi orla in jaz bom nesel lisico. Prej pa zaveživa rano; glej, kri ti teče hudo. Nimaš nič rute?“

„Kaj rute?“ vpraša Lenček, „kdo bi mi jo dal? Naj teče kri, ustavila se bo sama.“

Z glavo majaje vzame kraljevič svojo ruto iz žepa ter mu zaveže krvavečo roko. Lenček ga strmo gleda in svetla solza mu zalesketa v očeh.

„Kaj ti je?“ vpraša kraljevič, „gotovo te rana hudo skeli?“

„O ne!“ — odgovori Lenček — „a vi ste tako dobri in to me gine do solz. Kadar bo treba iti po kakega tiča, le pridite, Lenček ga vam bode že dobil, zanašajte se nanj!“

„Ti čuden mladenič,“ mrmra kraljevič sam seboj, „glejte no, kako blagočutno srce ima! — Povej mi vender,“ reče kraljevič glasneje, — „ali si vedno tukaj v gozdu?“

„Hm, skoro od jutra do večera, seveda samo poleti.“

„Kaj pa po zimi, takrat se učiš, kaj ne?“

„Nikoli! Čemu? V šolo itak ne smem hoditi, ker teta ne more zame plačevati.“

Kraljevič vprašuje dalje ter izve vse Lenčevote okoliščine. Iz vsega se prepriča, da je deček zelo zanemarjen, vendar da on sam ni tega toliko kriv, kakor drugi. Lupina je sicer slaba, toda jedro je še dobro in nepokvarjeno.

Tako prideta do gradu, kjer Lenček z lovcem zamenja orla za lisico, in kraljevič mu stisne čisto nov in svetel zlatnik v roko.

„Na, to vzemi, Lenček,“ reče mu pri slovesu, „v plačilo za svoje prizadevanje! Vrhu tega ti pa dam tudi še lep nauk, ki je več vreden, kakor zlato, katero bodeš itak kmalu zaslakal. Poslušaj me, Lenček! Ti si zapravljivec, pohajkovec, pridanič, in to vse zato, ker ne poznaš

vrednosti časa. ‚Čas je zlato!‘ Ako svoj čas nemarno zapravljaš, zapraviš tudi denar, katerega bi si lahko v bodočnosti prislužil, če bi čas koristno porabil. Učiti se moraš, Lenček, prav mnogo učiti, vsega marljivo učiti, kar ti pride pametnega in dobrega na vrsto! — Kaj bode sicer iz tebe? Druzega nič, kakor reven postopač, prosjak, pridanič ali celo zločinec. Torej uči se! Ti nimaš slame v glavi. Bog ti je dal dobro srce in bistro glavo. Iz tebe more sčasoma še kaj biti, ako bodeš vedno na to mislil, da je čas zlato. Svoje nerodnosti moraš opustiti; da se jih odvadiš, moraš se pridno učiti. Povem ti sicer, da bode to težko, a ne ustraši se truda. Kar se učiš, učiš se zase, v svoj prid, a ne drugim v korist. Zapomni si Lenček: ‚Čas je zlato, in kar se učiš, učiš se zase!‘ — Zdaj pa z Bogom, Lenček! Ako si zapomniš moj nauk in se po njem ravnaš, utegne iz tebe še kaj biti, sicer bodeš pa siromak vse žive dni. Nadejam se pa, Lenče, da bodeš pameten. Uči se, dobro obračaj svoj čas! Prilično bova še govorila, in ako bodeš do takrat izprevidel, da je čas zlato, dalo se bode tudi še drugo storiti. Z Bogom, ljubi moj Lenček!“

Še enkrat mu kraljevič prijazno migne in gre. Milo gleda Lenček za njim, dokler v grajskem ozidju ne izgine. Lenček spravi svoj

zlatnik ter gre vesel domov. Tu priveže svojo lisico in se vrne zopet v gozd, kjer leže v gosto senco na mah. Lisice in tiči imajo zdaj mir pred njim. Počivajoč na mehki gozdni blazini zatopi se v dolgo ter resno premišljevanje.

II.

Lenček si išče dela.

Lenček je bil velik siromak, ker ni imel starišev, še večji pa, ker nihče ni skrbel za njegovo odgojo. Sam sebi prepuščen vživel se je v zanikrnost in je bil pravcati pridanič. Tako so ga tudi vsi nazivljali, in nobeno svarilo se ga ni prijelo. Samo kraljevičevi opomini segli so mu do srca. Kdor ga je sicer karal, tega je zasmehoval, danes pa je bil ves premenjen. Dasitudi mu je bil kralj prijazen in toli dobrotljiv, da ga je obdaroval z zlatnikom, vendar je bil jako resnoben in skoro potrť.

Od kod ta preobrat?

Lenček tega sam ne ve. Čuti se pa žalostnega in pobitega, da še nikoli ne tako.

Imelo je to svoj vzrok. Lenček je bil brihtne glave in dobro je pojmil, kaj mu je kraljevič hotel povedati s svojim lepim naukom, in ker ga je umel, prijel se ga je nauk.

„Da da, kraljevič ima prav,“ misli si sam v sebi, „nemarnež sem, pridanič, ker se ničesa ne učim, ničesa ne delam, torej časa prav ne obračam, kakor bi ga moral. Čas je zlato, rekel je, in rad mu verjamem. In kako sem dosihmal uporabil svoj čas? — Sram me je, ako se tega spominjam.“

Lenček premišlja pretekle dni ter resno izprašuje svojo vest. Ničesa si ne prikriva, ne olepšuje, ne opravičuje. Vse storjene budalosti vidi zdaj pred svojimi očmi.

„Res je, bil sem dozdej pridanič, ker nisem znal ceniti časa,“ tako se Lenče obsoja. „A od zdaj naprej nočem več biti, ker sem zvedel, da je čas zlato in da ga moram skrbno obračati in varčevati ž njim. Da, učiti se hočem, učiti vsega, kolikor bode mogoče, in vztrajno! Ko bi se mi stožilo, spominjal se bodem važnega izreka: ‚Čas je zlato, in česar se učim, učim se zase.‘ Očital mi kraljevič ni zastonj, da sem pridanič. In celo zapravljivca me je imenoval! A zapravljivec nisem, saj do zdaj nisem imel kaj napraviti, razven, no seveda, lepi čas, ki se ne da več nadomestiti. V bodoče bode drugače. Rumenega zlatnika ne bom zasladdkal, ne zapravil, to stoji trdno. Kraljevič sicer to misli, toda ne! Shranil bom lepi dar in potem se bode prav čudil, ako mu čez leto dni pokažem zlat-

nik. Kraljevič mi potem ne bode več rekel: Lenček, ti si zapravljivec, postopač, pridanič! Skrbel bodem, da mi kaj tacega več ne bode očital. Čas je zlato, in kar se učim, učim se zase. Dovolj! Zdaj pa, hajd Lenče domov, da se s teto še kaj posvetuješ!“

S trdnim sklepom ustane Lenče raz svoje ležišče ter se čudi, da je solnce že zatonilo in da se mrači.

„Zopet bo brezovka pela, ko pridem domov,“ reče Lenček, praskaje se za ušesi. „Stric ne trpi, da se potepam tako dolgo po gozdu, in četudi mu zagotovim, da nisem nič napačnega storil, mar mi bode verjel? No, pa naj bo! Mislim, da bodem poslednjikrat vsled lastne krivde tepen.“

Urno vzame Lenček pot pod noge in pride skoro ob temi domov. Komaj stopi v hišo, že vidi, pri čem da je. Ne da bi Zidar zinil kako besedo, vzame brezovko in Lenčeta ž njo našvrka brez milosti.

Druge dni se Lenče brani, zviija in joka, danes pa molčé vse voljno trpi. Stric in teta se temu čudita, ker se jima to še ni primerilo.

„Kaj ti je?“ vpraša rednik, „saj stojiš kakor štor! Pa ne, da bi se bil podoblekel? Alo, jopič doli!“

„Ne, ne, stric,“ odgovori Lenče in sleče radovoljno svoj jopič, „podoblečen nisem. Kazen

danes istotako občutim, kakor sicer, a ne tožim pa zato nič, ker je poslednjikrat.“

„Kaj poslednje? Ti potepuh!“ vpije Zidarica, „in zakaj poslednje?“

„Zato, ker je zdaj konec tepeža, teta!“ odreže se Lenče prav mirno. „Premislil sem si, biti hočem drug človek, teta! Nič več me ne bodo ljudje psovali in mi dajali grdih priimkov.“

„No seveda, prismoda! Ljudje te bodo vpraševali, kako te naj nazivajo?“

„Res je, teta, dobro vem, da sem bil do danes pridanič, a od danes naprej nisem več. Naučil sem se danes` prav obilo.“

„Naučil, ti?“ zavzame se teta ter ga pisano gleda.

„Da, jaz,“ odreže se Lenček ponosno, „naučil sem se, da je čas zlato.“

Zidarica se glasno zakrohota rekoč: „No, če je pa tako, biti moraš najbogatejši na svetu in rada bi vedela, kje je še kdo, ki bi imel časa toliko, kakor ti, postopač!“

„Ravno to je, teta,“ odgovori Lenček. „Do danes še nisem vedel, da je čas zlato, zdaj pa vem in zato ker vem, obračati ga hočem prav in vestno. Učil se bom vsega, in nobene nerodnosti več počel; priden hočem biti, da bode te še veselje doživeli nad menoj. Le denite brezovko na stran, stric! Dosihmal sem vselej

zaslužil tepen biti, danes pa je bilo zadnji pot. Le zanesite se, od danes naprej bo brezovka mirovala.“

„Hencajte, danes govoriš pa kakor iz bukev,“ prekine ga Zidar iznenadjen, „če le tvoje besede niso prazne?“

„Ne ne, stric! Gola istina je in moja trdna volja,“ zagotavlja Lenček.

„Dosihmal nisem umel izkoriščevati čas, za naprej pa hočem biti tako priden, da se mi bodete čudili. Saj mi bote dovolili hoditi v šolo, kaj ne, teta?“

„V šolo hočeš?“ vpraša ga Zidarica z ostro besedo in se zavzame rekoč: „No zdaj se gotovo bliža konec sveta! Lenče, — malopridni Lenče hoče iti v šolo in se učiti!“

„Res je, tako hočem, ako mi le dovolite s stricem,“ odgovori Lenček. „Kar se učim, učim se zase in zato se bom prav marljivo učil.“

„Torej zase se učiš“ — čudi se Zidarica vedno bolj. „To bi bilo že prav! Ali pa imaš tudi denar? Mar misliš, da pobiramo denar po cesti, da bodedo zate plačevali učnino? Mar ne potrosimo že itak preveč zate? Saj te oblačimo in redimo, in zdaj naj bi še za pouk plačevali? Še tega se nam manjka!“

Lenček stoji ves potrtn in žalosten, upanje ga je britko varalo. Nadejal se ni, da mu bodo odrekli hoditi v šolo zaradi par beličev.

Žalosten zre v tla, ker vsem njegovim sklepom preti nevarnost, da splavajo po vodi. Zidar vidi, da se Lenček solzi in nenavadno usmiljenje obudi se mu v srci, zato reče:

„Čuj, Lenče! Moja žena ima prav; v šolo te ne moreva pošiljati, ker sva siromaka, da si komaj prisluživa vsakdanji kruh. Toda poslušaj me, ker vidim, da se hočeš resno poboljšati; govoriti hočem z gospodom nadhlevarjem, da te vzame za učenca k nam. Tu je dosti opraviti, ako hočeš priden biti. Ako bodeš moder in se ne bodeš nič zameril, ako bodeš konje v redu držal ter se povsod dostojno vedel, postal bodeš s časom konjski hlapec in pozneje morda celo pravi hlevar, kakor sem zdaj jaz. To ti pa povem, pusti na stran vse svoje burke, sicer boš dobil s pasjim bičem in spoden boš takoj iz hleva, a tudi iz moje hiše. Pomni, da to niso prazna žuganja in da mi ni vse eno, ako bi radi tebe izgubil še jaz svojo službo; zate sem odgovoren, če te pripeljem seboj v hlev. Pomisli torej! Ako se bodeš lepo in pridno obnašal, vzamem te jutri seboj, sicer pa ne.“

„Trdno vam obljubim, stric, dasiravno bi raje šel v šolo nego v hlev,“ odzove se Lenček prav možato. „Priden in pameten hočem biti in ne ziniti besedice, ako bi me vsled moje krivde tudi pognali iz službe.“

„Dobro! stvar je torej dognana,“ reče Zidar. „Marjana, daj mu večerjo! — Sicer bi moral danes iti brez večerje spat, ker se je tako dolgo klatil okoli, pa ker vidim, da je imel vzrok, naj bo vse pozabljeno za to pot!“

Zidarica da Lenčetu košček kruha in nekoliko soli, in s to večerjo se spravi Lenček na svisl v svoje ležišče. Prav mu sicer ni bilo, da bo moral iti v hlev, kajti zidal si je podnevi že gradove, kako bode hodil v šolo, vsega se učil, kar bo čital po knjigah in da bode smel nekoč pred kraljevičem pobahati se: „Tukaj sem, Lenček, bivši pridanič, a zdaj moder mož, kar se imam vam zahvaliti, gospod kraljevič, in tu je zlatnik, vaše darilo; vidite torej, da nisem več zapravljivec, ampak pameten, vrli korenjak!“ Take in jednake reči si je domišljeval in zdaj naj mu vse izpodleti. Kakor se kaže, učenjak ne bode, marveč le hlevski strežnik in takemu ne bode možno, spreminjati čas v zlato. To mu nikakor ni bilo všeč. No, pa kaj se hoče! Lenček izprevidi, da je bolje storiti malo, kakor nič, bolje vsaj nekaj učiti se, kakor čisto nič, bolje imeti opravek v hlevu, kakor razsajati s potepuhi po ulicah. Te misli ga vpokojé in potrde v njegovih dobrih namerah.

„Kraljevič mi je rekel, naj se učim,“ šepeta sam seboj. „Naj se vsega učim, karkoli si

bodi; naj čas prav obračam. To hočem tako gotovo, kakor mi je ime Lenček. Bog zna, morda pridem tudi še h knjigam! Treba je potrpeti in prijeti se tega, kar je komu najbližje.“

Tako si misli Lenček, in v teh mislih zaspi. Ko se bo v jutro zdanilo, zbudil se bode kot kraljevski hlevarček.

III.

V hlevu.

Postal je torej Lenček boren hlevarček. Veliko sicer to ni, a nemarnež, potepuh in pridanič ni več. Svojemu trdnemu namenu zvest bil je tudi stanoviten v britkostih. Prej in slej ga je zadela marsikatera grenka.

Ni drugače! — Kdor nov stan nastopi, vselej mu je pot težavna in trnjeva, kmalu pa postaja prijetnejša in končno je celo s cvetjem posuta.

Ubogí Lenček! Seveda zanj je bilo še več trnja nego za druge, kajti bil je sirota brez vse pomoči in kot pridanič povsod na slabem glasu. Starejši služniki okrog njega — vsi ga zanevidijo in dražijo, a Lenček vse voljno pretrpi. Vsak hip se kdo repenči nad njim, drug ga zopet psuje in preklinja, in ubogi deček ne more nikomur ustreči. Če kaj zmanjka, ali če

ni kaj prav pogojenega, — vsega je Lenček kriv, naj si bode tudi tako nedolžen kakor jagnje. Vsak le njega dolži. Zdaj ga zajedajo hlevarji, zdaj konjski hlapci, zdaj kočijaži in naposled mu pritisne še gospod nadhlevar marsikatero gorko z jermenom čez pleča. Lenčetovo življenje je bilo tudi tu uprav pasje, vender ne izgubi srčnosti in pretrpi vse radovoljno. Svoja opravila vestno in lepo oskrbuje in vsako neopravičeno obdolžitev zavrača tako pametno in zmerno, da se vselej ne samo izkaže njegova nedolžnost, temveč da tudi vedno več spoštovanja zadobi pri svojih prednikih.

Počasi se mu vseboljšuje. Ljudje uvidevajo, da Lenček ni več stari pridanič, kakor nekdej, ampak da je umen, blag in ukaželjen mladenič, zato tudi odslej lepše ž njim ravnaajo. To ga na novo še bolj spodbode k uzornemu vedenju. Seveda njegovo delo ni bilo tako, da bi bil imel ves dan dovolj posla. Vse opravke urno izgotovi, in nihče mu ne more kaj očitati, ker je v vsaki, tudi najmanjši stvari do pičice natančen. Še celo njegov rednik je zadovoljen ž njim, še menj se mu je bilo bati nadhlevarjevega biča. Vender Lenček ni zadovoljen. Nikoli ne more pozabiti kraljevičevih besed: Čas je zlato. Kar se učiš, učiš se zase. Nikdar se ni mogel iznebiti te misli, osobito zato ne, ker mu je obilo časa preostajalo, kateri bi bil

rad porabil za učenje in za drugo delo, a žal, da ni imel prilike.

„To mora drugače biti,“ misli si, ko včasih pri konjih sedi preišljuječ kraljevičeve besede. „Prositi hočem konjskega hlapca in kočijaže, da me nauče jezdit in voziti; škodovalo mi gotovo ne bode, kajti — kar se učim, učim se zase.“

Gre torej najpred h konjskemu hlapcu, ki je bil vedno najprijaznejši ž njim, ter ga lepo prosi, a ta ga takoj zapodi.

„Ali te trka, prismoda?“ zavrne ga hlapec krohotaje, „misliš, da nimam družega opravila? Pojdi mi izpod nog in ne nadleguj me s takimi traparijami!“

Lenček pobesi glavo in se odstrani, vendar ne izgubi srca. Na to gre k drugemu, k tretjemu hlapcu, pa oba ga odpravita z grdim. Ubogi Lenček bi se bil rad toliko učil, a vsaka želja mu izpodleti. Otožen tava okrog in se joče, ko ga nihče ne vidi, skrivaj namreč zato, ker je vedel, da ga nihče ne pomiluje, marveč le vsak zasmehuje.

Nekdo vendar zapazi nekega dne Lenčetove solze, in sreča zanj, da je bil ravno gospod nadhlevar.

„No, kaj ti je, Lenček?“ vpraša ga ta. „Naredil si bržkone zopet kaj, da se ti šiba obeta?“

„O ne, gospod! Nihče mi ni storil,“ kaj žalega odgovori mu Lenček.

„Zakaj se pa kisaš?“

„O gospod! Ne jezite se nad menoj! — Rad bi se kaj učil, pa nimam prilike,“ ihti se Lenček.

„O ti redka prikazen!“ začudi se nadhlevnar, „drugi hlevnarji so zadovoljni, da se jim ni treba ničesar učiti, in ti — čudak — česa bi se pa rad učil?“

„Jezditi, voziti, konje voditi, zdraviti, če bi zboleli, — vsega tega, gospod nadhlevnar!“

„No, prositi torej hlapce, pokazali ti bodo že vse.“

„O ne,“ odgovori Lenče, „vse tri sem že prosil, a nihče noče o tem kaj slišati. Ravno to je, kar me silno žali.“

„Bes jih lopi! Morajo te učiti, če te veseli,“ reče precej strogo nadhlevnar. „Pojdi, Lenče! Vsak te bode moral po jedno uro učiti, ker so se vsi trije branili. Lenuhi itak leže pol dneva brez dela ter pasejo lenobo.“

Lenček je vesel, ker se mu zdaj prilika nudi, učiti se kaj novega, a je tudi žalosten, ker že naprej vidi, da mu bodo hlapci trdo plačevali prisiljeno poučevanje. In res, kakor mu je s kraja trdo šlo v hlevu, tako in še huje se mu je zdaj godilo. Hlapci izlijejo nanj ves

svoj žolč. V treh dneh nima za prst zdrave kože na sebi, ves je razbit. Lenček mora neizrekljivo veliko prestati, vender vztraja in potrpi. Pod udarci biča se sicer bolešno zvija, a najmanjšega glasu ne izusti. Konj ga vrže raz sebe ali ga trešči ob zid, kar se sprva večkrat zgodi vsled zlobnosti hlapcev, a on se ne pritožuje, temveč urno skoči na konja in kolikor more zatajuje svoje bolečine in trpi kakor jagnje.

Take mučne šole ne prestane kmalu kdo! Ako je bič že tako žvižgal, ko je Lenče vse dobro pogodil, kaj je še le bilo, če je kaj malega zgrešil? Lenček si pa na vso moč prizadeva, da jim ustreže, in čez štiri tedne premaga ne le vse težave, marveč tudi samovoljo svojih poučevalcev. Kakor pribit sedi na sedlu in si upa z najboljšim jahačem dirjati za stavo.

„Da te hencaj! To je pa že jak mladenič!“ reče nadhlapec, „pred kratkim me je še jezil, zdaj pa imam res veselje nad njim. Veš kaj, Lenče, prav za prav si se že izučil, vender bi hotel iz tebe narediti še kaj družega. Jezditi znaš, ako te veseli, učil te bom še konje vajati in krotiti.“

Lenče je s to ponudbo jako zadovoljen. Vsako prosto uro je na jahališči in kmalu se mu zaupajo najdivjiji konji. Dasi še tako mlad, užuga jih vender in hlapcu zdaj ni žal, da ga je učil jahanja, ker mu Lenče pol dela pre-

vzame in konje tako vrlo oskrbuje, da jih sam ne tako.

To so bili srečni dnevi za Lenčeta. Z vsotvemo se uči in kmalu ga ni boljšega jahača od njega v vsej okolici. Le škoda, da nima nič koristi od tega, vedno je še ubogi hlevarček, kakor prej.

Toda vse to Lenčeta malo skrbi. Vztrajno se vadi in vozi že tako spretno, kakor nihče drugi. Igraje vodi vprego šesterih čilih konj in hipno jih ustavi, kakor da bi odrezal. Kos je vsakemu kraljevemu kočijažu, da je pozornost vseh nase obračal. Nihče ni znal s konji tako ravnati, kakor on, in morda bi bil vse svoje žive dni ostal v hlevu, ako bi se med tem ne bilo pripetilo nekaj posebnega. Kralj namreč se poda v tuje kraje in vzame vse svoje konje seboj. Zdaj je pa že proč z vožnjo in ježo in Lenče ima zopet obilo časa vsaj za eno leto, ker bode kralj skoro tako dolgo odsoten.

Kaj je Lenčetu zdaj početi? Pohajkovati noče, samo učenje mu je na mar. A kako naj svoj prosti čas izkorišča? Majhno služnino, ki jo je imel kot hlevarček, odrajtovoal je teti, torej v šolo ne more hoditi, akoravno je najbolj hrepenel po njej. Vender nekaj bi se rad še učil. Zaman si prizadeva, da bi si kaj domislil, dokler necega dne pasji hlapec s čedo psoravno mimo pride.

Videč to pasjo družbo, zmislil si, da bi bilo zanj koristno, ko bi pse za lov izuril. „To ne bode težko,“ reče sam pri sebi in pokliče Lukca, ki pelje lovske pse mimo njega. Ta je bil takoj pri volji, izpolniti željo Lenčetu, katerega je že poznal od prej, a proti pogoju, da mu bode nekaj posla prevzel.

„Le oglasi se pri nadlovcu! Morebiti, da ti dovoli, poskusiti to delo,“ nasvetuje mu hlapec.

Lenče se takoj napoti k nadlovcu. Sprva ta ni nič kaj voljan, uslišati mu prošnjo, konečno pa vendar pritrди, a zahteva, da mu Lenče za konja skrbi in ga ježe vadi. Kdo je veselejši od Lenčeta, ko ga poveri nadlovec z novim poslom. Tovariši se posmehujejo, zagledavši hlevarčka pri pasji četi. Lenče se pa za to ne zmeni.

„Le smejajte se! Kar se učim, učim se zase in ne za vas. Boljše je delati, nego pasti lenobo.“ Tako misli sam v sebi in kmalu se resno poprime nove naloge. Posnemal ni družih, ki so po storjenem delu roke križem držali ali celo ležali, ne da bi se brigali za kako drugo opravilo. Lenček ne zgreši nobenega trenutka, ko se mu nudi kaka prilika, pridobiti si novih spretnosti in skušenj. Pazljivo gleda, kako lovski hlapci vežbajo pse za lov, ter jih prosi, da bi jim smel pomagati. V šestih tednih prekosi že skoro vse druge v vežbanji lovskih psov.

Zdaj se priredi za kraljeviča lov. Tudi Lenče se utihotapi ter išče prilike, priti do kraljeviča, kar se mu posreči. Kraljevič takoj spozna prijetno Lenčetovo obličje ter mu pomigne k sebi.

„No, ali si še oni pridanič, ki mi je nekoč orla prinesel iz propada? Dobro se spominjam. Kako se ti godi? Ali si moje nauke spolnoval? Ali si se pridno učil?“

„Učil sem se, kraljeva visokost!“ odgovori srčno in zaupno, „učil sem se, kolikor sem mogel.“

„Kaj pa tacega?“

„Voziti, jahati, konje podkovati in pse izvežbati za lov.“

„In družega nič?“ vpraša ga kraljevič. „Torej si ostal prejšnji pridanič? Naročevaje ti, da se imaš učiti, nisem tega mislil. Čitati, pisati, računati — to bi bilo zate. Voziti in jahati, to je malo manj kakor lenobo pasti. No, pa naj bo! Kaj pa si zdaj?“

„Prav za prav — hlevarček, odkar so pa presvetli kralj odšli, ukvarjam se tudi s psi,“ odgovarja mu Lenče nekoliko plašno, kajti ni pričakoval graje.

„Hlevarček, pasji hlapček — to je malo,“ reče kraljevič, „ti bi moral vse kaj več biti!“

„Saj bi tudi bil, ko bi mogel,“ zagovarja se Lenče, in solze se mu vlijejo po licih, saj nisem mogel! Stric so me vzeli seboj v

hlev in tu sem storil, kar sem mogel, meneč, da je vender boljši nekaj početi, kakor nič.“

„Že prav,“ reče kraljevič nekoliko prijaznejši, „toda vedi, Lenče, da nisi še na pravi poti. Ti bi bil za kaj več, kakor za ubozega hlevarčka, tvoja glava je za kaj boljšega ustvarjena. Ne zabi tega, kar sem ti že večkrat povedal: Čas je zlato, in kar se učiš, učiš se zase. Ako se dobro poprimeš učenja, mora iz tebe še nekaj biti. V dokaz, da nisem s tabo povsem nezadovoljen, poveriti te hočem s posebnim naročilom. — Lovec, stopite tu sem!“

„Kaj mi velí vaša kraljeva visokost?“ odzove se lovec urno.

„Dajte Lenčetu mladega psa angleške pasmi,“ ukaže kraljevič, „naj ga izvežba. Imejte skrb za mladenča! Videti hočem, kaj je v stanu narediti. Za dečka se zanimam. — In čuješ, Lenče, potrudi se s psom! Ako se prepričam, da si priden, hočem ti No — bodem že videl! Pred vsem si zapamti, da je čas zlato! Z Bogom! Vrnivši se iz Pariza, kamor odrinem jutri, prašal bom po tebi.“

Kraljevič odpotuje. Lenče gre domov. Nič ni zadovoljen, da sta prišla s kraljevičem skupaj. Koliko si je prizadejal, ravnati se po njegovem nauku in mu vstreči, in še mu ni všeč. Kaj hoče storiti? Neizrečeno rad bi šel v šolo, pa žal — da ni smel. Denarja ni bilo

za učnino in šolske potrebščine. In vender je kraljevič govoril, kakor bi bil Lenče vsega kriv. Skoro bi se bil jezil nad njim, a kmalu se potolaži, spomnivši se, da mu je podaril psa le iz dobrega namena.

„Saj je vender blag gospod,“ reče sam v sebi. „Žal, da je tako hitro odšel. Rad bi mu bil vsaj to povedal, da skrbno hranim podarjeni mi zlatnik. Da se branja in pisanja tudi še privadim, nadejam se za trdno. Čas prinese vse seboj.“

To prepričanje goji Lenček, zato je pomirjen. Pred vsem pa sklene, dobro izuriti kraljevičevega psa. Vzame ga seboj v hlev, napravi mu tam kočico in ga vztrajno uči. Pes kmalu pokaže, da bo poslušen učenec. Seveda je umel Lenček tudi vsega vaditi ga, kajti če je kdo potrpežljiv, bil je Lenče gotovo in poučevanje mu je bila največja slast. A časa mu vedno še ostaja, zato zopet ugiba, kaj bi še počel. Branje in pisanje mu kar ne gre iz glave. To je tudi kraljevič hotel; toda kako? to je vprašanje.

Vender, kar človek enkrat trdno sklene, tudi večjidel doseže. Vsaj z Lenčetom je bila ravno taka. Nadhlevarjev sin, ki je že pol leta hodil v šolo, sedi nekega dne s tablico v rokah pred hišo in se uči. Zdaj šine Lenčetu dobra misel v glavo, da bi se mogel od malega Slav-

kota kaj naučiti. Stopi torej k njemu ter ga ogovori:

„Slavko, kaj delaš?“

Deček ga je že prej poznal, ker mu je Lenček prej že z marsičem vstregel, torej se mu nasmeja in pravi: „Saj vidiš, Lenče, učim se.“

„Težko je, kaj ne, Slavko?“

„Prav lahko ni. Znaš li tudi ti čitati, Lenček?“

„Ne, a rad bi znal. Slavko, pokaži mi, pokaži, kako se dela?“

Slavko je takoj pripravljen in Lenče pazi z očmi in z ušesi na to, kar ga mali učenček uči. Vse na enkrat bi si rad prisvojil, kar mu Slavko zelo nespretno kaže. Pri prvi vaji se navadi že polovico črk. Kaj čudno je videti velicega hlevarčka pri majhnem učiteljčku. Kdor ju vidi skupaj, mora se smejati. Lenče pa se ne zmeni za to. Neprenehoma se uči in predno pretečejo štirji tedni, čita Lenče kakor najboljši šolar in piše za silo na tablico. Tudi številiti zna vsaj toliko, kakor Slavko.

Zdaj se list obrne. Lenček ni več učenec, ampak učitelj, in Slavko je vesel, da ima tako umnega tovariša, ki mu je pozneje pri učenju v veliko pomoč.

Jako vesel je zdaj Lenče, mislé da zna že Bog ve kako dobro čitati, pisati in računati. Svest si, da bi kraljeviču naredil veselje, želi

si iskreno, priti do njega. Presrečnega se Lenček šteje, kajti položil si je temelj vsej učenosti — premagal je prve težave. Prva stopnja, ki vodi v zaklad vseh znanosti, je storjena. Prvikrat v svojem življenji je Lenče popolnoma zadovoljen in ponosen, da je po lastnem prizadevanji podrl vse ovire, katere bi mu bile vse življenje na kvar.

IV.

L o v.

Odkar zna Lenče čitati, ima vedno knjigo v rokah ali saj v žepu. Kakor mu je učenje pri srcu, tako tudi rad posluša božjo besedo. Vsako nedeljo in praznik hodi h krščanskemu nauku, in te ure so mu studenec blažene sreče. Gospod grajski propovednik ga zato jako čislajo. Včasih ga povabijo na svoj dom ter ga zakladajo s knjigami in z vsem, česar v šoli potrebuje. Ta podpora je Lenčetu najdražji zaklad. Tudi poučujejo ga v marsičem, česar v šoli ne sliši. Vsled tega postane Lenče jako umen mladenič in v enem letu prekosi vse starejše šolarje.

Kljubu svoji marljivosti pa vsakdanjih poslov ne zanemarja. Psa, kojega je dobil od kra-

ljeviča, izučil tako vrlo, da mu ga ni bilo para dalječ na okoli. — Zdaj pride tudi kralj s svojega potovanja nazaj. Hlev je zopet s konji napolnjen in Lenče stopi v prejšnjo službo za hlevarčka. Vožnja in ježa se zopet začneta. Dasi ima Lenče zdaj premnogo opravila, vendar dela neumorno in gorečno. Predno dan napoči, ustane, opravi konje in se vsede v kotichek k svojim knjigam. Potem jezdi s konjskim hlapcem na izprehod, pomaga konje vajati, ukvarja se s svojim psom in se vrne zopet h knjigam. Tako porabi vsak trenutek do pozne noči v prid službe in v svojo izomiko. Tako dan za dnevom mine v neprestanem delu. Vsak večer, ko povzdigne svoje misli k Bogu, spominja se kraljeviča, kojega dobrohotna beseda ga je pripeljala na pravo pot; komaj čaka njegovega prihoda, da stopi pred njega in mu reče: „Kraljeva visokost! Zdaj me vidite, ali sem Vašo besedo izpolnil, ali sem še stari pridanič?“

Lenče dobro ve, da bo odgovor ves drug kakor takrat, ko je dobil psa od njega v poduk.

Težko čaka Lenče kraljeviča, a njegov up je bil zaman. Kraljevič potuje po Angliji, Franciji in Italiji ter mu ni mar ubozega Lenčeta, na kojega je bržkone pozabil. Lenče se skoro nad tem huduje, ker hoče kraljeviču pokazati, da se je vestno ravnal po njegovem svetu; vendar v svojem delu nič

menj goreč ne postane; vidno je napredoval z vsakim dnevom.

Čas hiti neprestano naprej, a kraljeviča le ni. V tem se primeri nekaj za Lenčeta jako ugodnega, kar mu nakloni novega prijatelja.

Kralj dobi visoke goste. Bil je jesenski lovski čas. Poleg kralja je izmed gostov mnogo strastnih lovcev. Napove se velik lov. Nadlovec, gozdarji, gonjači in pasji hlapci, vse mora na noge ter delati priprave.

Odločeno jutro pride. Vse je prirejeno, samo kralja še pričakujejo. Zdaj pride tudi ta in motri z bistrim očesom vse spremstvo in živali.

„Kje pa je moj pes?“ vpraša kralj, „zakaj ga nisi pripeljal tu sem? Dobro veš, da družega ne maram, osobito danes, ko bi se rad ponašal ž njim. Nihče mi ne verjame, kaj da vse ta pes na lovu zna, zato hočem, da se vsega prepričajo.“

Nadlovec nato obledi in se trese ko šiba. Gonjači in drugi se prestrašijo in na obličji se jim bere skrb in osupnost.

„Presvetli kralj,“ jeclja lovec, „Pikec ne more iti.“

„Ne more? Kako je to?“ povzame kralj, „ročno mi pošlješ ponj in mi ga pripelješ sem!“

„Presvetli kralj,“ — jeclja lovec še bolj bled nego prej, — „Pikec, vaše veličanstvo, — je — je — ne more“

„Kaj mu je? Saj ni bolan? Govori!“

„Pikec je — poginil, presvetli kralj,“ bojazljivo lovec nazadnje izjavi.

Vse omolkne. V nestrpni tihoti pričakuje vse kraljevega odgovora. Kralj je bil silno nagel in oster, — Pikec pa mu je bil najljubši pes. Srdit nagrbanči čelo, oči se mu blisketajo in jako nevoljen zagromi:

„Kako? Pikec je poginil? To ni mogoče! Še včeraj sem ga videl zdravega.“

„Vaše Veličanstvo! Našel je kost, katero je hlastno glodal in konečno požrl, a obtičala mu je v goltancu. Vse smo si prizadejali, rešiti vrlo živalico, a zaman, — v rokah se mi je zadušila.“ — Tako lovec ves preplašen opravičuje Pikčevo smrt.

„Kost! Pikec!“ gromi kralj silno razkačen. „Kako je dobil Pikec kost? Mar sem ti ukazal, rediti ga s kostmi?“

„Presvetli, milostljivi kralj!“ oglasi se trepetajoči lovec ter se vrže pred njim na kolena, rekoč: „Jaz sem nedolžen. Nihče mu ni dal kosti — pobral jo je sam nekje na izprehodu.“

„Torej so pasji hlapci krivi,“ zavrne ga kralj še vedno razburjen. „Paglavce je treba

kaznovati, ostro kaznovati, da bodo v bodoče pazljivejši. Ti uboga užival! Torej iz našega lova ne bo nič. Kaj bom počel z družimi psi, saj ni nobeden za rabo. Svojim gostom zdaj nimam ničesar pokazati, še manj pa ponašati se s svojim Pikcem, o katerem sem jim pravil toliko zanimivega. Lovec, ti greš v zapor! — Poberi se! Spravite pse in konje! Pesjake naj zadene zaslužena kazen! Proč ž njimi!“

V največji srditosti se obrne kralj ter se napoti proti gradu. Zdaj pristopi Lenče urnih nog, ki je od strani gledal in poslušal ter pomiloval lovca, ustavi se pred kralja in reče pogumno :

„Kraljeva svetlost! Pomagam vam jaz lahko, ako drago, potem vam ni treba opuščati lova. Izvolite poskusiti mojega Pinčeta!“

„Kaj kvasiš, bebec!“ seže mu kralj nevoljno v besedo. „S poti! Sicer bo tudi tebi gorje!“

„Le, zastran mene, dajte me bičati, toda poprej skusite mojega kužeta! Ako se na lovu ne bode obnesel, ne zinem besede pri najhujši kazni. Verjemite mi, visokost, vaš Pikec je bil muha proti mojemu Pinčetu. To je pes, ki ga bode te veseli. Hočem li iti ponj? V hlevu ga imam.“

„Ali je deček pri pravi pameti?“ vpraša kralj nadlovca, ki se je v tem bliže primaknil.

„Kaj govori tu o svojem Pinčetu? Kdo je to?“

„Hlevarček je, presvetli kralj,“ odgovori urno lovec, „toda ni prismojen, marveč umen, prebrisan dečko. Ako, svetli kralj, blagovolite psa pogledati — zares prav čedna živalica je — morebiti“

„Istina, prav korenjak je,“ odgovori Lenček. „Prosim, kraljeva visokost, potrpite malo! Kmalu bo tukaj.“

Bliskoma skoči Lenček po psa in ko bi trenil, vrne se ž njim. Kralj ga ogleduje, pes je res jako lep in vse njegovo kretanje kaže, da je bil v dobri šoli. Kralju se jeza poleže, prijazno se nasmehne ter reče: „Zares, vzgledna stvarica! Če je tudi tako umen, kakor je lep, potem ga nima para,“ reče kralj vidno vzradosten in vsem — nadlovcu, gonjačem in pasjim yodnikom — odvali se težak kamen od srca. „Čegav je ta pes?“

„I, moj je,“ odgovori Lenče.

„Tvoj! Kje si ga dobil? Mar si ga nepošteno prisvojil si?“

„Bog ne daj, vaša visokost!“ reče Lenček skoro užaljen. „Kraljevič Vladimir so mi ga darovali.“

Kralj povpraša lovca: „Je li res?“

„Res, presvetli kralj; in dečko ga je izvrstno izvežbal za lov.“

„Poznaš torej dobro psa?“

„Prav dobro, vaša svetlost!“

„Prav! Poskusili bomo,“ reče kralj; „naj pa ostane pri lovu. A če me pes ne bo zadovoljil, pripravite se za trdo kazen! Urno, lovec! Hiteti moramo. Gosti že čakajo; toda Bog vam pomagaj, če mi bo vaš pes v zasmeh. — Zadovoljen pa bodem, ako bode le polovico mojega Pikca.“

Zdaj zasedejo lovci čile konjiče in vsa družba spusti se v dir. Za Lenčeta se nihče dalje ne zmeni. Le par pasjih strežnikov pride zahvalit se mu, ker jih je pred káznijo obvaroval. Lenče pa ne vpoštevá te hvale in je radoveden, kako se njegov varovanec „Pinče“ vede na lovu.

Dan mine Lenčetu precej naglo. Proti večeru zadone v daljavi lovski rogovi in kmalu prijezdijo lovci domov. Lenče hiti pred hlev in se ozira po kralji.

„Kje je dečko, hlevarček?“ vpraša kralj stopivši raz konja in izročivši ga služniku.

Lenček stopi pred svojega gospoda.

„No, ali si ti?“ ogovori ga kralj prijazno. „Tvoj pes je res zlata vreden, boljši je od Pikca, ta mora biti moj!“

„Ste li videli, presvetli kralj!“ reče Lenče veselja zavzet, „saj sem vam že davi povedal. Prilično ga vam hočem zopet posoditi, saj je to tudi dobro za psa.“

Kralj reče začuden: „Posoditi! Ali nisi čul, da pes mora biti moj?“

„Presvetli kralj? To ne gre!“ odzove se Lenče prijazno. „Nikomur ga ne smem dati.“

„Ali ga mar hočem brezplačno vzeti? Saj ti ga plačam, nespametnik!“ zavrne ga kralj malo razburjen.

„Plačati? Ne, milostni kralj, to tudi ne gre!“ ugovarja Lenče odkritosrčno. „Pred vsem naj ga vidi kraljevič Vladimir, kateri ga mi je podaril. Ostanem pa pri besedi. Posodim Vam ga, kolikorkrat hočete, ker Vam je všeč.“

„Ha, ha, deček res ni pri pravi pameti,“ reče kralj zaničljivo smejoč se. „Meni! hlevarček, iz gole milosti posoditi! Ta je lepa! Dovolj za danes! Zdaj nimam časa. Jutri zjutraj pa prideš k meni v grad, pogovorila se bova kaj več.“ Na to odide. Lenček gleda strmo za njim.

„Vse prav, gospod nadlovec,“ reče na to Lenče, „prav rad bi ustregel svetlemu kralju; pa saj dobro veste, da psa ne smem dati nikomur. Kaj bi rekel kraljevič?“

„Čuden dečko si!“ reče lovec smeje. „Bog ve, kdaj pride kraljevič nazaj, in če bi se danes vrnil, zadovoljen bo, če najde psa pri svojem očetu. Ne bodi nespameten! Pojdi h kralju in pritrди njegovi želji v ponižni udanosti, saj bode to tebi v veliko čast. — Veš kaj? Ker se težko ločiš od psa, pridi potem k meni, dam ti družega kužeta istega plemena

— in tega zopet lepo izučiš, da ga potem kraljeviču pokažeš.“

„Že velja!“ vsklikne Lenče in seže lovcu v roko. — Drugo jutro gre h kralju ter si izprosi takoj vstop.

„Aha, moj velikodušni hlevarček!“ ogovori ga kralj dobrovoljno. „No, ali si se premislil? Bode li pes moj?“

„Vaš je, kraljeva svetlost, lovec ga že ima.“

„Pravo, dečko!“ reče kralj in seže v odprto miznico po zlatnike. „Na! Menda bode dosti!“

Osupel gleda Lenče zdaj kopico zlatov, zdaj kralja. Da bi toliko zlata za psa dobil, ni se mu niti sanjalo. Delal je ves drug račun in najraje bi se bil na tihem umaknil brez plačila iz kraljeve dvorane; vender še malo postoji.

„No, kaj ti je?“ vpraša kralj. „Hočeš li več plačila? Ali si tako lakomen?“

„O ne, presvetli kralj!“ odgovori Lenče. „Zlatniki bi bili že dobri, toda raje bi si izprosil druge milosti.“

„Kaj tacega? Govori!“

„Glejte, rad bi se mnogo, prav mnogo učil, a učnina je predraga, da bi me ubogi roditelji v šolo pošiljali. Vaše veličanstvo me stori lahko deležnega milosti, da bodem učnine oproščen. To je moja edina in ponižna prošnja.“

„In drugega nič? Je-li to vse, česar prosiš?“
vpraša ga kralj nadalje.

„To je vse,“ odgovori Lenče pohlevno.

„Prav! Deček, ti mi dopadeš. Šolo imaš torej za naprej prosto, zlatnike pa vzemi po vrhu. Pokliči tajnika, ki bode vse drugo preskrbel. Z Bogom!“

Lenček radostno shrani zlatnike, zahvaljuje se za veliko kraljevo milost, poišče tajnika, pošlje ga h kralju, dobi listino s kraljevim lastnoročnim podpisom, da je oproščen učnine, in hiti vesel domov.

Dospevši na svoj dom, skače, vriska in se smeja pravega veselja. Zidarica skoro misli, da je zblaznil.

„Kaj si ob pamet?“ vpraša ga teta. „Kaj imaš?“

„Denar za vas, zase pa velik zaklad!“ naglaša Lenče ves osrečen. „Nate, teta, deset zlatov! Ti naj bodo vaši, a v šolo hoditi mi tudi ne bote branili.“

Zidarica misli, da se ji sanja, ko Lenče tako govori in ji svetle zlatnike ponudi. „Kje si dobil zlati denar?“ izprašuje ga radovedno.

„Od kralja, in prosto šolo tudi! In to vse za svojega psa. Teta, gledate me osupnjena! Vsi ste se smejali, ko sem se med pasjimi strežniki sukal. Zakaj se pa zdaj ne smejate? Vidite, teta! Čas je zlato!“

„Ker sem ga dobro obračal in se nis več potepal, pride nam zdaj taka sreča v hi Teta, ali ni imel kraljevič prav? — Hy Bogu, da sem bil nanj zadel, on mi je odprl. Čas je zlato! Odslej bom še le zla iz njega koval. Čas je zlato! Vse svoje ž dni bom mislil na to.“

Zidarica sicer še nekoliko z glavo odr jeva, vendar jo omečijo zlatniki in ne br več Lenčetu hoditi v šolo. Tudi Zidar se te ne protivi, a odjenja pa ne, da bi do opustil hlevarske opravke. Tako je Len konečno dosegel, česar si je tako iskreno že

Zdaj bo smel hoditi v šolo in se u svoj čas obračati v zlato. Od veselja je iz sebe.

V.

Anglež.

Zdaj se Lenčetu nekaj časa izredno do godi. Marljivo hodi v šolo ter se ne sramu sedeti med manjšimi dečki. Jako pridno se in se po svojih vednostih tako odlikuje, da čudijo gospod učitelj in součenci. Mali de se mu iz prva posmehujejo, pa kmalu gled Lenčeta vse drugače. Vsled bistre glave sv in živega zanimanja jako hitro napreduje,

se pomika med letom od razreda do razreda. Kmalu doteče tiste, ki so ž njim jedne starosti. A tudi te že po kratkem šolanju nadkriljuje ter jih prehiti. Lenček je zdaj najmlajši med svojimi součenci.

Nobenega trenutka ne zgreši; jutranje in večerno solnce ga najde pri delu, pri učenju. Včasih sedi do polu noči pri knjigah, če so ga dnevni opravki v hlevu zadrževali.

Učnine mu sicer ni bilo plačevati, a s tem ni bilo vse odpravljeno. Treba mu je tudi knjig in drugih šolskih potrebščin in te stanejo denarjev, treba mu je obleke, in ta se mora kupiti. Njegova uboga rednika mu vsega tega nista mogla nabaviti. Kaj je torej storiti? V silni zadregi je. Skoro mu je žal, da je vseh deset zlatov dal teti, od katere ni bilo več dobiti okroglega. Vsi njegovi součenci so čedno in snažno oblečeni, samo Lenček je jako siromašen in malo da ne strgan med njimi. Sram ga je svoje zamazane, spredaj in zadej zakrpane obleke, ki že od daleč po hlevu vonja, svoje okorne, luknjičaste obutve, svojega ponošenega klobuka brez oblike in brez traku. Vedno premišlja, kako bi prišel do čedne obleke, konečno tudi to vprašanje pogodí ter sklene, prositi konjske hlapce, da bi mu naklonili kaj dela proti mali nagradi. Prošnjo mu uslišijo in zopet se s konji ukvarja, da si zasluži vsak dan

majhno plačilo, katero vestno hranjuje. V par mesecih gre že čedno opravljen v šolo. To je veselje zanj! Nove škornje, klobuček, jopič — to vse si sam prisluži in ponosen je zdaj bolj, nego če bi mu kdo podaril celo kraljestvo. Kako se še le smeja, ko v šolo prišedšega součenci takoj ne spoznajo. Da, to je bil praznik za Lenčeta in sam v sebi pravi: „Čas je zlato! Kar se učim, učim se zase.“ Ves srečen je, da je čas tako dobro obračal. Trdno pa tudi sklene, držati se tega vodila v bodoče z vso resnobo in vestnostjo.

Možato izpolnuje Lenče svojo obljubo. Vsak dan jaha konje namesto lenih konjskih hlapcev, ali jih vodi na izprehod, kedar se tem ne ljubi. Tako ima dvojni dobiček. Prvič si nekaj prisluži za svoje potrebščine, drugič pa je v vedni vaji, da si pridobi največjo spretnost v ježi, vožnji in voditvi kraljevih konj. Nihče se ni mogel meriti ž njim. Zdaj mu je to tudi v neprecenljivo korist.

Kraljevi nadhlevar kupi novih konj in med temi tudi mladega arabskega žrebeta, ki je posebno lep in živ. Žrebe se izroči prvemu hlapcu z ukazom, da ga uči in zanj vsestransko skrbi. Hlapec obljubi, vse storiti, kar je v njegovi moči. Obsedla ga in pelje na jahališče, šola se začne, a kmalu prineso hlapca vsega

pobitega domov. Neukrotljivo žrebe ga je vrglo ob zid — in se ne da ugnati.

„Ta človek ne ume svoje reči,“ reče nadhlevar, ko se mu naznani žalostna vest, „dajte ga družemu hlapcu!“ To se zgodi. — Nastopni dan prineso zopet družega hlapca domov. Divji arabec ga je vrgel raz sebe kakor njegovega prednika in mu je s kopitom strl desnico.

Zdaj pride vrsta na tretjega hlapca, krotiti divjo žival, toda nič bolje ne opravi, kakor prejšnja dva.

Nadhlevar zgrbanči čelo, ko se mu naznani nova nesreča.

„Hlapci so sami krivi svoje nesreče,“ reče na to, „zakaj se bolj ne varujejo? Pokličite jahače!“

Jahači pridejo, gospod nadhlevar jih izprašuje, ali si kdo upa arabca ukrotiti, in dva se zares oglasita, ki se ne dasta ostrašiti po nesreči svojih prednikov.

„Prav tako,“ reče nadhlevar; „pripeljite konja, hočem gledati, kako bo šlo.“

Arabca peljejo na jahališče in prvi jahač se zasuče nanj. Komaj je na njem, že leži zopet na tleh in razgetaje dirja žrebe po jahališči.

„To je zlodej!“ ječi jezdec, ko se pobere in odšanta. „Za sto kron ga ne jezdim več.“

„Neokorneži!“ zadere se nadhlevar. „Konj je seveda nekoliko živ, vender kdor ga zna prav vladati, ne bode se mu dal pod noge. Kako bo, Jaka? Greš ti poskušat?“

„Poskusil bom,“ odgovori drugi jahač, ter se pomišljuje, „toda Bog ve, kako bode šlo. Jezdaril sem že marsikatero kljuse, a take spake še ne!“

„Srčnost velja, Jaka!“ reče nadhlevar. „Če ga ukrotiš, dobiš lepo darilo. Le junaško! — To bi bilo čudno, da ne bi ves kraljevi hlev premogel moža, ki bi ukrotil konja.“

Zdaj arabca zopet vjamejo. Dva hlapca ga komaj udržita za brzdo, tako se divjak spenja in bije ob tla; vender ga jezdec srčno zajaše. Bil je sicer dober jahač in je bil že kos marsikateremu konju. Komaj pa je na njem, ne velja vsa njegova spretnost. Par trenutkov se še drži, če tudi konj divja, a na mah se postavi arabec na zadnji dve nogi, stoji kakor sveča in lop! vrže se na hrbet z jahačem vred. Razgetaje skoči zopet po konci, ubozega hlapca pa odnesejo nezavednega v bolnico.

„Pravi vrag je to!“ zavpije nadhlevar togoten. „Čakaj, para! Že vidim, da se moram sam spraviti nad te. Naj mu dam eno čez glavo, potem bo miren. Vjemite ga, hlapci!“

Vjeti ga ni bilo težko, saj je bilo dosti rok okoli njega. Pripeljejo ga nadhlevarju in srdit plane na sedlo. Švigne ga z bičem, spodbode z ostrogama ter nategne uzdo, a konjiček, nevajen tako grdega ravnanja, zažene se razkačen, prevrže par hlapcev ter potisne nadhlevarja ob steno, skoči čez ograjo in divja čez drn in strn po planem. Vjeli so ga sicer, a z veliko težavo.

Nadhlevar je silno prestrašen in se togoti, da ga je konj vpričo njegovih hlapcev treščil na tla, telesno malo poškodbo bi še bil voljno trpel.

„Ta strela ni za družega, kakor za nesrečo,“ vpije nadhlevar in si briše prah z oblačila. „Ustrelil ga bom. Pojdite mi po samokres! Krogla skozi bučo mu bo pregnala muhe!“

Hlapec teče po samokres. Ta čas vjamejo in pripeljejo arabca k radovednim gledalcem, katerih je mnogo privrelo k jahališču.

„Sem peljite zlodejca!“ kriči nadhlevar, „ne bo mi več pobijal ljudi.“

„Kaj bode pa kralj rekel, če ga ustrelite?“ ogласi se prestrašen hlevarski služabnik.

„To je moja skrb,“ odgovori nadhlevar ošabno, a pomislivši, da bi to kralju vender le ne bilo všeč, pristavi pohlevnejše: „Morda je še kdo med vami, kateremu bi se konj hotel pokoriti?“

Vse molči. Nihče si ne upa, celo najboljši jahači odmajajo z glavo.

„Torej nobeden?“ reče nadhlevar, „saj sem vedel. Le peljite paglavca sem!“

Hlapci ga pripeljejo in že nategne nadhlevar petelina, kar pride Lenček z bukvami v roki iz šole.

„Lenče!“ zakliče eden izmed hlapcev. „Če je kdo v stanu, tedaj mu bode on gotovo kos!“

Nadhlevar umakne takoj svoj samokres, ker se je vender le bal kraljeve nevolje, ako bi uničil arabca, ki je stal blizu do tisoč zlatov. „Lenček!“ zakliče tudi on. „Saj res, na tega še mislil nisem. Pojdi sem, Lenček! Ali si upaš arabca jahati?“

„Zakaj ne?“ odgovori pogumni šolar, „saj menda ni tako hud?“

„O, kljuse je neznano hudo; varuj se, Lenče!“ čuje se klic iz množice. „Nikdo ga ne more krotiti.“

Lenček sliši sicer svarilo, a ne odgovori.

„Poskusiti hočem, gospod nadhlevar,“ reče srčni dijak nekako samozavestno.

„Pravo, dečko! Dajte sem ostroge in bič!“ veli nadhlevar.

„Ne, ne, gospod!“ seže mu Lenče v besedo.

„Naj mi kdo prime bukve, sleči moram svojo boljšo suknjo, da je ne zamažem, če bi

odletel. Počakajte, da grem po svoj jopič!“
Urno skoči Lenče ponj v hlev.

„Bog me!“ zagodrnja bogat Anglež, ki je gledal vso dogodbo. „To je predrzen dečko! Moram le videti, kaj bo iz tega.“

Ni mu treba dolgo čakati. Lenče se vrne v hipu preoblečen in gre naravnost nad divjaka. Ta še vedno razposaja in bije ob tla, da se mu pod nogami iskri. Lenče ga prijazno boža in gladi po glavi, potiplje po vratu ter ga nekoliko pomiri.

„No, to ne gre tako slabo. Pri tacih čvrstih živalih sila ničesa ne opravi. Bomo videli! Bog me! Vrl dečko je to!“ pravi Angličan, videč modro ravnanje Lenčetovo.

Divji konj kaže se ob Lenčetovem vedenji krotkejši, toda komaj čuti težo na sebi, silno poskoči, otresa se, postavi na zadnji nogi in razsaja, ko da bi bil besen. Iznebil bi se rad jezdeca. Lenček pa rahlo drži vajete in sedi na sedlu, kakor bi bil priraščen. Ne tepe ga, marveč gladi in boža ga rahlo po glavi in vratu ter ga pusti skakati, kolikor hoče. Ko se zopet po konci vspne, sklone se po njem naprej in mu z ruto maha pred očmi. Konjiček stopi na vse štiri in nevarnost je zdaj proč. Pa zopet se razgetaje vspenja na vse strani, da bi se svojega bremena iznebil, a poslednjič se vda, ko vidi, da mu vse nič ne pomaga.

Lenče še vedno sedi kakor pribit na sedlu. Zdaj arabec zdirja skokoma naprej, a Lenče ga ne ovira, nadejaje se, da se bode žival že utrudila. In tako je bilo. Konj se počasi poda, stopa mirnejše in je pehleven. Vesel jaha Lenče proti hlevu k začudenim gledalcem ter vodi konjiča pred njimi sem ter tja. Čilo žrebe se mu da nagibati, kakorkoli hoče.

„No, zdaj bo že šlo, gospod nadhlevar!“ reče Lenče stopivši s konja in tapljaje ga po vratu. „Podal se je že in Jaka ga sme zdaj jezdit, kakor jaz.“

„Vse prav, ljubi moj Lenče!“ odgovori nadhlevar vesel, ker se mu ni bilo treba poslužiti samokresa. „Rad bi pa videl, da bi se pečal še večkrat z arabcem, hvaležen ti bodem za to. Na, Lenček, tu imaš križavec za svoj trud!“

Hvaležno spravi Lenče srebernjak v žep, Anglež pa, ki je vse to gledal in poslušal, stresa glavo, rekoč: „To je korenjak! Ugnal je divjega arabca z uprav vzgledno srčnostjo in modrostjo.“

„Bog me!“ godrnja glasno, „en sam križavec — in ubogi dečko je šel v smrtno nevarnost ter otél kralju konja. Če bi ga ne bil ukrotil, morali bi ga ustreliti in tisoč zlatov šlo bi po vodi, in vender en sam boren križavec!“

Malenkostno priznanje ni bilo všeč Angležu. Mislil je, da bode Lenče dobil večjo nagrado. Stoječ za njim potrklja Lenčetu po ramah z zlatookovano palico. Lenče se ozre in vidi Angleža.

„Vi nič znati angleški?“ reče v nepravilnem jeziku.

Lenček odmaje z glavo, da ne.

„Škoda,“ nadaljuje Anglež, „čakite malo! Hotel vi meni dva konj učiti? Dva. — Jaz — Vam dobro plačati.“

„Prav rad,“ odgovori Lenček.

„Bon (dobro)!“ reče Anglež. „Hoditi domu z mene!“

Lenče si ne da dvakrat reči ter gre takoj ž njim, prevzame dva izredno lepa konjiča, da ju izvežba. V kratkem dovrši svojo nalogo in dobi od Angleža — imenovali so ga lord Brižvater — štirideset velicih zlatov.

„Nate, dragi moj!“ reče veledušni tujec. „Jaz — zadovoljen — konji dobri — za vsak dvajset zlat — tudi vi zadovoljen?“

Lenče — pa da bi ne bil zadovoljen s takim darilom?! Še videl ni nikdar tak kup zlata in to je zdaj njegova lastnina, njegov zaslužek! Kako je srečen! „Bog živi kraljeviča!“ reče sam v sebi, ko zlatnike spravlja. „Prav je imel in še ima prav, čas je zlato, in kar se učim,

učim se zase. Mrvica jahanja me je za par let z vsem preskrbela.“

„Škoda,“ reče Anglež, „škoda, da ne vi govoriti angleze. Jaz vas vzeti v službo — dati dosti denarja vsak leto — škoda! Bog me! Nič pomaga! Uni teden hodim proč — z Bogom!“

Lenče, ves omamljen od sreče, se komaj zahvali za znamenito nagrado. Sam ni vedel, kako mu je pri srci, ker so ga lordove besede tudi silno prešinile. Poslovivši se od njega ponavlja v eno mer besede: „Škoda, škoda, da ne znaš angleščine! Ako bi je bil več, vzal bi me bil lord v službo; imel bi lepo plačilo, videl bi dosti sveta, izuril bi se še v marsičem, in — vse to mi je nedosežno, ker ne govorim angleški. Kolika škoda! No, pa saj imam denar! Saj lahko plačam učitelja, ki me bode učil angleščine! Naj le pride lord Brižvater nazaj, čudil se bode. Francoščine in angleščine se moram učiti! Z denarjem bom shajal, to mi ne dela skrbi.“

Lenček sprevidi, da se mora tujih jezikov učiti, ako hoče priti naprej in oveseliti kraljeviča. Sklep je storjen. Tretjino svojih denarjev da svoji rednici, ostali dve tretjini pa nameni za učnino. Z vso vnemo se poprime učenja tujih jezikov. Z ježo in vožnjo mu ni treba več časa tratiti, ker ima dovolj denarja; zato

pa vsako uro obrne za jezikovne vaje. Celo spanju odtrga marsikatero uro, če mu zmanjkuje časa za redno šolanje. Teta Zidarica godrnja sicer, da ne hodi Lenče več v hlev, a kaj mu hoče? Siliti ga ne more, saj tudi hlev ni zanj pravo mesto, prijenljiva je pa tudi postala, ker je Lenče prinesel zlata v hišo in se tako za skromno njeno postrežbo bogato odkupil. Poleg tega si pa vse svoje potrebščine sam omisli. Vedno bolj se uveri, da je čas zlato in da ima tudi — moč. V dosego svojih namenov mora torej imeti denarja, pridobiti pa si ga more le s tem, da čas dobro obrača z delom, marljivostjo, z navdušenjem. Delati mora, če hoče postati kaj vrlega.

Neumorno torej dela, uči se doma in v šoli, da je prvak izmed učencev. V kratkem govori že angleški in francoski kakor domač jezik. Na svojo žalost pa zdaj zapazi, da se je njegova hranilnica posušila do zadnjega beliča. Samo kraljevičev zlatnik mu še ostane, kajti tega hranjuje kakor najdražji zaklad. To je zanj hud udarec! Lenček, vaje in utrjen v trpljenji in nesreči, vendar ne izgubi srčnosti. Usede se v kotič svoje izbice, otožen premišlja svoje britko stališče ter ugiba, na kak način se mu bode vračal dobro obrnjeni čas.

VI.

Predsednik.

V premišljevanje uglobljen ne ve zdaj Lenče, kaj bi počel. Učil se je dosti, preizkušnje je izvrstno dostal in rad bi šel na vseučilišče; toda s čim preživeti se štiri leta? Kje vzeti denarja, da bi plačal učnino ter si kupil potrebnih knjig? Ta vprašanja so ga silno vznemirjala. Njegova rednika mu nista mogla pomagati, imela nista sama ničesar. Lenče vidi, da jima je težka butara, skrbeti zanj brez plačila in ga rediti. Lenče je bil pa že tudi dorastel, postal je čvrst mladenič in sposoben, da bi se sam preživil. A kako naj bi to začel? Da bi zopet hlapčeval ter se ukvarjal s konji, — to ni prijalo njegovim vednostim, niti njegovemu bistremu umu.

Ali hoče pisati kraljeviču in ga prositi pomoči? — To ga je sicer mikalo, a ker ni vedel, kje kraljevič zdaj biva, in morda da ne bi ga hotel poznati, ako bi mu pisal, zato opusti to namero.

Tudi kralja se spominja. Toda Lenčeta bi brž ko ne več ne spoznal in prigodba s psom je brez dvojbe pozabljena. Z nobene strani nima česa pričakovati. Lenče si obriše pot s čela, ki mu je kapal v debelih sragah po obrazu. Srce mu upada, ves up mu splava po

vodi, miluje se in žalostno zdihuje: „Kraljevič vender nima prav, in čas — ni zlato! Ali nisem bil vedno priden? Ali nisem vsega storil, kar sem mogel? Ali si nisem glave zbistril z mnogimi znanstvi? Ali me ne hvalijo vsi učitelji, da sem bil njih najboljši učenec? — Kaj mi zdaj vse to pomaga? Čemu mi je zdaj moja pridnost, moja bistrournost, moja učenost? S temi si zdaj niti koščeka kruha ne bom mogel prislužiti. Najbolje bo, če se vrnem zopet k jahačem in lovcem. Tam si bom vsaj prislužil vsakdanji živež in stradal ne bom.“

Žal, da Lenčeta ni družega čakalo. Rednik pride in mu mrzlo reče, da naj si drugam pomaga, ker je že dovolj velik in zmožen, služiti si kruh. Lenče se takoj zadovolji, a prosi ga vender, naj bi samo osem dni še počakal in ž njim potrpljenje imel, dosihmal se mu bode že kaj odprlo. Rednik mu dovoli toda s tem pogojem, da mora v osmih dneh iti s trebuhom za kruhom. To je bilo Lenčetu nekoliko po volji, a jezilo ga je, da Zidarica njega in kraljeviča vedno zasmehuje in natolcuje zaradi prislovice, ki jo je imel na jeziku pri vsaki priliki.

„Čas je zlato!“ pravi zaničljivo Zidarica. „Pač res! — Kje je kaj zlata? Jaz ga ne vidim nič. Pri vsem učenji si vedno isto budalo in boš, kakor si bil, Lenče! Tu si vsaj kruha

in družega dovolj imel in delati ti tudi ni bilo na pretrganje. Kaj pa da, kraljeviča si moral slušati! Zdaj vidiš, kako te je spravil na led in tvoja trditev je bosa. Njemu si vso srečo in ves denar žrtvoval. Poberi se mi izpred oči! Čas je zlato — šalobarda! Neumnost je to! Kje imaš kaj gotovega? Zdi se mi, da bodeš še rad, kakor si učen in premeten, klepal kamnje na cesti. Pomni me!“

Take mu je pravila teta Zidarica. On pa ni besedice zinil, ker se je čutil krivega in je bilo njegovo bogastvo domišljeno. Toda kmalu izpremeni svoje misli. Nov up mu zasije ter pravi sam v sebi: „Toliko ljudi živi na svetu, veseli so in imajo vsega dovolj; vender bi bil šmenc, da bi jaz poginil. Ako bi me pa le hudo pritiskala usoda, grem še lahko potem k jahačem ali lovcem, čemu poprej obupati? Saj še ni vse izgubljeno! Vender ne bo konec človeka, ki se je dobro izuril, ki govori tri jezike. Kaj pa, ali bi ne bilo prav, ako se posvetim poučevanju, ali če grem pisat h kakemu trgovcu? Glavo po konci, Lenče! Kdor išče, ta najde! Ozri se malo krog sebe!“

Rečeno — storjeno. Poslovivši se od doma, prehodi vse mesto, gre od hiše do hiše in se ponuja v službo, a nihče ga noče; temu je premlad, drugi ga ne potrebuje, tretji ga niti poslušati noče in tako ga vsak s kakim

izgovorom odpravlja. Vse njegovo prizadevanje je bilo zaman. Tako je preteklo sedem dni milosti, katero mu je stric še privolil. Kaj tacega bi bilo najsrčnejšega oplašilo. Še en dan in potem se bo reklo: „Poberi se od hiše!“ — kar se je tudi res zgodilo. Lenče je bil osmi dan brez usmiljenja iz hiše izgnan. On ni niti ugovarjal, niti žaloval, ker je dobro vedel, pri čem da je, in da sta rednika primorana storiti to, sicer bi bila morala sama stradati. Lenče zdaj vidi, da ga družega ne čaka, nego služba krotitelja in vežbalca pri konjih in psih. In kaj potem? „S knjigami ne bo treba več ukvarjati se,“ misli si, „saj mi itak ne bo mogoče. Čemu tudi si dalje glavo beliti? Vsa učenost mi ne bo toli koristila, kakor telesna spretnost pri ježi in pri vežbanji živali!“

Žalosti ne ve kaj početi. Najraje bi se bil zjokal. Ostavi torej dom in hiti daleč v gozd. Tu ga nihče ne sliši, nihče ne zasmehuje, vrže se pod visok hrast, pokrije si obraz z rokama in bitko joka. To ga je nekoliko potolažilo. Ne zdi se mu več tako milo, da bode moral služiti hlapčevski kruh.

Zbudi se v njem zopet pogum, ustane in si obriše solzne oči. „Zakaj neki žalujem? Mar ni jezdní hlapec tudi človek? Ali si ne služi kruha pošteno? Smem li kraljeviču kaj očitati, ker mi je rekel: ‚Čas je zlato!‘ Ali

so mi na poti znanstva, s katerimi sem si zbistril um? Je li čas izgubljen, kateri sem obrnil v učenje? Morda bom svojo izobraženost še zelo potreboval v velik prid. Lenče! Ne obupaj! Smešno je, da se tako naglo dami ustrašiti. Srčnost velja in potrpljenje! Tudi Rima niso v enem dnevu zgradili. Bog je milostljiv, v njegovi volji je moja usoda — moja sreča. Jutri se oglasim pri jahači.“

Vglobljen v ta razmišljanja osrčuje se Lenče in goji nove nade v svojem zbeganem srci. Pri tej priči se spomni, da ima še kraljevičev zlatnik. „Kaj, ko bi si poiskal s tem kako zavetje in malo hrane?“ misli si. „Poleg dela se bodem lahko še kaj učil.“ Toda tudi ta rešilna misel mu ne ugaja, ker noče dati iz rok zlatnika že toliko časa hranjenega.

„Ne, ne dam ga!“ reče odločno. „Po vrnitvi kraljeviča mu lahko spričam, da vem gospodariti tudi z denarjem, kakor s časom. Bodi, kar hoče; vrnem se h konjem!“ Lenče si obriše zopet solze in se potolažen napoti proti mestu, da bi bil tem hitreje pri namenjenem opravilu. Nevešč poti pa zaide na napačni kolovoz, kjer so po strmih hribu vozili drva v dolino. Na spodnjo stran je bila pot zelo zavita, ker se je izogibala (odprtega) brezdna, do trideset metrov proti hudourniku. Radi nevarne strmine bilo je voznikom zelo skrbnim

biti, da ni komu izpodletelo. Pri poti je bila sicer ograja, toda ne bila bi zabranila nesreče, če bi bil voz zdrčal zvrh klanca.

Lenče na tem nevarnem kraju nekoliko postoji ter gleda v brezdno.

Ko hoče iti svojo pot naprej, čuje bučanje in drdranje vedno bliže, vmes pa klicanje na pomoč. Dasi skozi goščo ne vidi ničesar, dozdeva se mu vender, da mora biti voz, ki se je po nepredvidnosti voznikovi ali kako drugače spustil v tir. Še nekaj časa postoji, vpitje in ropot sta bila čim bližja tem hujša. Kar zagleda s klanca doli drviti dva splašena konja z vozom vred proti nevarnemu ovinku. Le malo je manjkalo, da niso v brezdno zdrdrali voznik, konja in voz ter ondi konec vzeli. Kaj je bilo storiti? Lenče premišlja, kako nesrečnike oteti pogube. Konja ustaviti mu je bilo nemogoče. Morda bi pomagalo, misli si, ako jima le tu branim in ju na stran v gozd zadrvim? Tam se bota med drevjem že ustavila.

Za vozom se je neznano prašilo, ker sta konja dirjala, kakor bi bila besna. Vajeti so se po tleh vlekli. Voznik je čepel spredej bled ko smrt kličoč iz vsega grla na pomoč. Na vozu sta sedela gospod in gospodična. Groza ju je bilo videti. Gospod je tudi na ves glas vpil, gospodična pa je nezavestna in prepadenega lica sedela v kočiji.

Zadnji čas je bil, da se jim pomaga. Srčni Lenče pozabivši svojo nesrečo le misli, kaj storiti v usodepolnem bližnem trenutku. Iz klade, stoječe ob cesti, potegne debelo gorjačo, skoči konjema naproti ter ju z groznim „oha, oha“ vsprejme. Splašena konja se za to ne zmenita, ne vidita, ne slišita in čedalje huje drvita naprej. Gorje Lenčetu, ko bi ne bil stopil s poti! Zdrobljen bi bil pod konjskimi kopiti in kolesi.

Videč strašno nevarnost ne izgubi zavednosti, zagromi še enkrat, a zaman, konja drvita le naprej. Še nekaj skokov — in bilo bi po Lenčetu in vozu.

V tem hipu skoči Lenče izpred konj in zavihti gorjačo nad njima ter lopne jednega po glavi, da kar obstojita kakor zadeta po blisku. Takoj pa zopet skočita, a ne po poti, ampak zavijete jo v hosto, dokler v gostem hrastovji ostaneta. Voznik skoči naglo raz voz in zgrabi vajete, Lenče pa priteče ter odpre vrata pri kočiji, iz katere stopita popotnika.

„To je pomoč v sili!“ reče priletni gospod in se oddahne. „Kako ti je, ljuba hčerka? Ali ti je že kaj odleglo?“ „Prav dobro, očka! — Le groza me je še pred nevarnostjo, ki nama je pretila,“ odgovori gospica. „O Bog! Kaj bi se bilo z nami zgodilo, ako bi tega pogumnega mladenča ne bilo?“

„Ti si nama življenje rešil,“ reče gospod Lenčetu. „Tega ti ne bodem nikdar pozabil. Jaz sem predsednik Rudečič; ako ti morem s čim pomagati, tedaj sem ti na razpolago, skazal se ti bodem prav hvaležnega. Zdaj nama pa povej, kdo da si.“ Lenče ne skriva svojih nadlog. Razkrije mu vse svoje življenje in trpljenje ter konečno pove, kako da ga usoda ravno zdaj hudo tepe in da se ne ve nikamor obrniti. S prijaznim, odkritosrčnim in olikanim vedenjem prikupi se Lenče takoj predsedniku.

„Dobro, dobro,“ reče predsednik. „Že vem, da si v potrebah in brez pomoči in prav lahko ti zdaj kaj pomagam. Gotovo si se kaj šolal in znaš čitati, računati in morda celo lepo pisati?“

„Mislim, da v vašo popolno zadovoljnost,“ odgovori Lenče.

„To je dosti. Kaj pa še poleg tega? Znaš li tudi pisma zlagati?“

„Mislim da,“ pravi Lenče smeje se, „četudi se nisem posebno vadil. Ko sem se angleščine in francoščine učil, vežbal sem se v tej stroki.“

„Mar umeš tudi angleški in francoski jezik? Znaš tudi morda govoriti?“

„Učitelji moji so bili z mano zadovoljni,“ odgovori Lenče.

„Tri sto medvedov! Konjski hlapec in zna več jezikov! Čudno!“ oglasi se predsednik

ves zavzet. „Ljuba moja Cilka, poskusi no žnjim kaj govoriti!“

Predsednikova hči se zdaj razgovarja z Lenčetom v obeh jezikih tako spretno, da se Cilka ni mogla dovolj načuditi. „Očka! bolje govori od mene“, reče Cilka. „To je pač čudno! Jaz se že učim od nekdej, on pa še komaj eno leto, kakor mi je rekel. Kako priden je vendar moral biti!“

„Da, res! marljiv sem bil“, reče Lenček, „a sem tudi moral priden biti. Pomnite, blaga gospica! Čas je zlato. Česar sem se učil, učil sem se zase.“

Predsednik se čudi in meri Lenčeta od nog do glave. „Že velja,“ pravi veselo; „ako si dozdej tako modro ravnal s časom, nadejam se, da boš tudi zanaprej. Pisarja bi rad za svojo pisarno dobil, služba ti je na ponudbo. Prihodkov sicer ni veliko, kakih 300 tolarjev; prideš pa lahko na višjo stopinjo, ako bodeš priden in uren. Skrbel bom zate in te priporočal, kjer bode treba. Poslužiti se smeš moje knjižnice v pisarni, in izuril se bodeš sčasoma tako ali še bolje, ko na vseučilišči. Premisli dobro! Ako te je volja, jutri nastopiš službo.“

Lenček ni vedel, ali bi se veselja jokal ali smejal. Kaj tacega se ni nadejal nikoli, še sanjalo se mu ni. 300 tolarjev, upanje na boljšo službo, knjižnica, to vse se mu je

zdelo preveč dobrot. Skoro bi bil s hvaležnosti padel na kolena pred predsednika in mu poljubil roke.

„O Bog! Kolika sreča zame, blagi gospod!“ jeclja Lenče rajskovesel, zdaj bled, zdaj rudeč, „to je pač preveč! Radostno vsprejemem vašo visokodušno ponudbo in ne vem, kako zahvaliti se Vam za znamenito dobroto. Zdaj sem naj-srečnejši človek na svetu. Hvala bodi Bogu!“

„Tiho, tiho!“ reče predsednik smeja se. „Čemu tolika radost za malenkost, ljubi moj! Jako dobro mi dé, da ti morem vsaj nekoliko izkazati svojo hvaležnost.“ — Obrnivši se k vozniku vpraša ga: „Tine! kako je pa kaj z vozom?“

„Ničesa mu ni, milostivi gospod,“ reče voznik, kateremu je bilo tudi nekaj ložje pri srci, samo bal se je še, da ga ostro pokrega. „Odpustite,“ pravi, „da se mi je ta nesreča pripetila, jaz je nisem zakrivil.“

„Poznam uzrok, Tine!“ odgovori predsednik dobrovoljno. „Ko smo bili vrh klanca, ustrelili nekdo. Konja se splašita ter se spustita v dir in vajeti obdržati nisi bil v stanu. Sicer si pa ravno toliko trpel, kakor midva in če bi bil tudi kaj zagrešil, bila je prestana nevarnost dosti velika kazen. Ne beseduj torej več o tem! Ali stá konja kaj poškodovana?“ „Nič, prav nič, gospod, mirna sta ko jagnjeta. Oh, uboga žival! Glejte, kako sta pobesila glave! Ne bila bi se

splašila, da nista slišala strela. Stopite, gospod predsednik, zopet v kočijo in osrčite gospico, kajti zdaj se ni ničesar več bati. Bodite brez skrbi!“

Konja sta se umirila, nevarnost je odstranjena, česar ju je tudi Lenče zagotovil, kajti od tu nadalje je pot lepša. Vsedeta se torej gospod in njegova hčerka na voz. Tudi Lenčeta bi bila rada k sebi vzela, a voz je bil pretesen, sicer pa bi bil Lenče itak odklonil vabila, ker je raje peš hodil.

„Z Bogom! Jutri zjutraj se v pisarni vidi,“ kliče mu predsednik z voza. „Zdravstvuj! Ne pozabi, kar si obljubil! Srečno!“ Voz zdrdra naprej, Lenče pa gleda za njim in zdi se mu vse kakor sanja. Da bi še zadnje ropotanje voza slišal, postoji nekoliko in je v brezmejnem veselji kar zamaknjen. Zdaj ubere pot za vozom ter vriska, da je z vseh strani odmevalo, obrne pa tudi oči tja gori, kjer modro vlada usmiljeni Bog, ki vodi človeška srca in jih vzpodbuja k dobrodelnosti.

„Da sem vendar tako tesnosrčen mogel biti,“ pravi na glas, „in sem skoro obupal nad bodočnostjo! Kako veličastno so se kraljevičeve besede zopet nad menoj uresničile! Reci mi kdo, da čas ni zlato! Ali bi mi Bog bil naklonil tako srečo, ko ne bi bil jaz zvesto se držal gesla: ‚Čas je zlato!‘ Dobil sem dobro

službo z letnimi 300 tolarji in na razpolago bogato knjižnico! Kaj bodo doma rekli, ko bodo zvedeli, da bom od zdaj naprej predsednikov pisar in tako bogato plačan. Ha! kako se bodo čudili! Zidarica bo morala vendar le pritrditi, da ima kraljevič prav.

Tako sam s sabo govoreč koraka urno iz gozda proti mestu. Oči se mu svetijo, lica mu goré, srce mu pa veselja poskakuje.

„He! kaj pa ti je, Lenče?“ nagovori teta stopivšega v hišo. „Zdiš se mi, kakor da bi bil našel zaklad.“

„Da da, teta, zaklad!“ odgovori Lenče, „našel sem ga, našel. Poslušajte no, kaj se mi je v gozdu pripetilo!“

Lenče vso gozdno dogodbo pripoveduje in Zidarica ga verno posluša, da ji nazadnje kar beseda zastane. Ves večer molči in ne vzame kar nič več v misel kraljeve prislovice. Ni si upala Lenčeta zasmehovati. Predno pa zaspi, šepeče še par besed izpod odeje rekoč: „Da te plentaj! Lenče in kraljevič imata prav. Čas je zlato. Pač škoda, da nisem tega vedela, ko sem bila še majhna in sem hodila v šolo. Jaz neumnica!“

V tem zaspi. Lenče je nikoli ni videl tako vesele ko drugo jutro. Na vse zgodaj mu je skledico dobre kave prinesla in ga pozdravila kot tajnika. Kaj tacega še ni doživel. Pač je res: Čas je zlato, in zlato — ima svojo moč.

VII.

Pisar.

Lenče je torej nastopil državno službo. Zavzemal je sicer še nizko stopinjo, a čutil se je srečnejšega nego marsikateri državni dostojanstvenik. Kaj mu je tudi manjkalo? Saj je dosegel, česar se nikdar ni nadejal; poleg tega je pa imel še tako lepo bodočnost, za katero se je resno pripravljaval ter zastavil vse svoje moči v lastno izobražbo. Prvi korak je bil storjen, za družega, tretjega se bode že potrudil. Uverjen je bil, da ga bode dosegel. Če se je pa v svojih domišljijah varal in vse drugo doživel, nego je pričakoval, kdo more za to? Na Lenčeta ne pada krivda.

Drugo jutro pride zgodaj v predsednikovo pisarno. Ker še nikogar ni bilo, da bi mu bil dal kaj dela, vsede se in radostno pričakuje uradnikov. Da bi brez dela ne sedel, vzame snopič gosjih peres in nož v roke ter jih začne rezati. Ko je končal, pridejo zaporedoma drugi pisarji; začudeni pogledujejo Lenčeta in ne vedo, kaj začeti ž njim. Nihče se ni drznil mirno sedečega kaj vprašati, še menj pa pokazati mu duri.

Lenče se je malo zmenil za to, kaj so drugi počenjali. On je pozvan v pisarno in za

drugo se ne zanima, samo težko čaka, da se mu delo odkaže.

Pisarnični ravnatelj vstopi in komaj zagleda novinca, že zareži nad njim :

„Kaj imate tu opraviti?“

„Rad bi zvedel za svoje delo,“ odgovori Lenče mirno, a bolj hladno.

„Kaj, Vi? Ali ste prismojeni? Kdo vas je sem pozval?“ vpije dalje nad njim.

„Gospod predsednik Rudečič,“ odgovori Lenče.

„Gospod predsednik? Vender ne celo milostljivi knez! Že vidim, vam se meša. Glejte, da se mi spravite izpod nog, sicer vas s silo dam odgnati.“

Lenče se noče umakniti, stoji kakor pri-rašččen. „Prosim, le vprašajte gospoda predsednika, ako mi nočete verjeti.“

„Trap!“ zavpije ravnatelj. „Alo, vrzite ga ven!“

Zdaj nekdo požvenklja. „Predsednik sam kliče,“ reče ravnatelj nekoliko ostrašen. „Vender bi znalo na vse zadnje kaj resnice biti. Počakajte, da se vrnem.“

Urno steče, kamor je bil poklican. Lenče pa čaka mirno, dokler ravnatelj zopet nazaj pride. Kako ves drug obraz je imel po vrnitvi in kako prijazno stopi pred Lenčeta rekoč : „Vse prav! Gospod predsednik mi je zastran

Vas že vse naročil. Vsedite se k tej mizi in prepišite tole listino!“

To rekši, odide in Lenčeta pusti, ne da bi mu dal družih naročil. Lenče skoro ni vedel, kje in kako začeti. Toda ker ni bila njegova navada, biti brez dela, vsede se, in ponovivši svoj pregovor: Čas je zlato! začne pisati. Komaj ura preteče, ima že svojo nalogo prav lepo izdelano in jo izroči svojemu predniku, ki je prav zadovoljen ž njo. Prečitavši jo, veli mu drugo listino vzeti v prepis.

Lenče se takoj vsede in se veseli, da je z delom zadovoljil svojega prednika. Odslej se je čim dalje bolj priljubil pisarniškemu osobju. Vžival je vsestransko zaupanje, a tudi vsako njegovo delo našlo je lepo priznanje.

Kmalu se je toliko izuril, da je zmagoval najtežja dela. Ker je s časom dobro gospodaril, izgotavljal je vsa naročila najhitreje, da mu je preostajalo še časa dovolj, dočim so njegovi tovariši najraje oprezovali z delom. Lenče ni potratil najmanjšega časa. To mu je veliko pomagalo. Ko so njegovi sotrudniki še pisarili, bil je on že prost in lahko se je pečal z učenjem. Hrepenel je vedno le po višji izomiki, a drugi so mislili samo na zložno življenje in zabavo. Ko se je Lenče že privadil pisarniškem delu, mislil je vedno na knjižnico, katere posluževati se mu je predsednik prijazno

dovolil. Pokloni se pisarniškemu ravnatelju in ga zaprosi, da bi smel iti v uradno knjižnico.

„Za božjo voljo! Kaj hočete tam opraviti?“ vpraša ga ravnatelj.

„Knjig bi rad, družega nič,“ odgovori Lenče.

„Čemu vam bodo? Kakošnih pa? V knjižnici so samo take, ki jih vi ne umete, n. pr. pravoslovne, državopravne in razni zakoniki. Kaj bodete počeli ž njimi?“

„Učiti se hočem iz njih in sicer zato, ker zdaj še nimam pojma o vsebini,“ odgovori Lenče.

„Toda kako?“ zopet radovedno vpraša ravnatelj.

„Res, ako bi jih umel, pogrešal bi jih lahko. Ker jih pa ne umem, kakor sami pravite, moram se jih učiti.“

„Vi? Učiti? Pisar! Tako imenitne reči! Kaj vam bode pomagalo?“

„Kar se učim, učim se zase,“ odgovori Lenče s posebnim naglasom.

Ves presenečen z bok takega odgovora vprašuje ga ravnatelj dalje: „Za božjo voljo! Čemu vam bodo knjige, tega ne izprevidim. Česa se bode iz njih naučili? In če bi tudi vse na pamet znali, kar je v knjigah, radi tega še ne bode učeni. K večjemu postanete kdaj kak tajnik, a še to težko, ako vam ne bodo pomagali dobri ljudje in merodajne osebe.“

„Nič ne de,“ reče Lenče. „Česar se bom naučil, znal bom zase. Znanstva tudi nič ne težijo, časa pa imam dovolj.“

„Ce je pa tako, idite raje na izprehod in veselite se svojega življenja!“

„To bi bila potrata, častiti gospod! — Čas je zlato. Tako malomaren nočem biti ter lehkomišljeno živeti.“

„V resnici! Vam se meša. Na tacega človeka pa še nisem zadel!“ reče ravnatelj smeja se. „No, naj že bo, ker tako hočete. Konečno vender človeku več koristi, da je priden, nego če je len. Nate! Tu imate ključ do knjižnice. Čitajte in učite se, kakor veste in znate. Bog vam daj obilen vspeh!“

Lenče hvaležno vzame ključ in gre v knjižnico. Tu se je mudil vse proste ure ter učil, kar se mu je izljubilo.

S prva seveda mu je trdo šlo, ker knjig ni takoj umel. Sčasoma pa je bilo drugače. Kar mu ni bilo umljivo, razjasnjeval mu je njegov prednik ali kdo drugi. Dobra navodila mu je dajal osobito gospod tajnik, ki je Lenčetovo nadarjenost kmalu poznal. Tako se je v kratkem mnogo naučil. Prišel je pa do spoznanja, da brez latinščine ne more nadaljevati svojih študij. Marsikdo bi bil raje vse na kol obesil, kakor

si še s tem glavo belil. Ne tako Lenče. Ker je imel denarja dovolj, naprosi latinščine veščega učitelja za pouk. Nikakor se ne sramuje, hoditi vsak večer s knjigo v roki k njemu in se vaditi začetnih pojmov latinskega jezika. Začetskoma je bilo res zanj težko, a kmalu so vse težave premagane. Umeval je že latinske pisatelje in čital z velikim pridom knjige iz uradne bukvarne. Prečul je mnogo noči, a je malo maral za to. Delo mu je bilo vedno največjè veselje.

Mislil bi kdo, da bode tolikošèn napor njegovemu zdravju na kvar, a nič manj ko to. Lenček je tudi tu modro ravnal. Skrbel je za okrepčanje duha in telesa uprav zadostno. Nedelja je bila pokoju posvečena. Zjutraj je šel k sv. maši, katere ni nikdar izpustil, potem je šel na izprehod ven v prosto naravo. Popoludne pa je, vaje iz mladih let, najraje zahajal v gozd. Tako si je ohranil trdno zdravje ter okrepčeval se za vsakdanje delo. Niti dež, niti zima ga nista zadrževala doma. Veselilo ga je, bojevati se z vremenskimi silami, saj je bil mlad in močan. Tako utrjen ni občutil izpremembe vremena in se ni bal prehlajenja, nahoda, trganja in družih takih nadlog.

Vsled neprestane marljivosti si je Lenče pridobil toliko učenost, da se je lahko skušal z marsikaterim njegovih prednikov. Postal je jako spreten pravnik in izveden državni uradnik. Vse

domovinske razmere so mu bile znane, v vseh strokah se je spoznal, kakor marsikateri veščak.

Kljubu temu pa mu vse to ni nič pomagalo, ker se zanj nihče zmenil ni. Njegove sposobnosti ostale so predsedniku prikrite, zato ni prišel do veljave.

Ostal je Lenče, kar je bil — podrejen pisar, le s tem razločkom, da mu niso več dajali prepisovati, ampak najtežje in najzvitije stvari v izdelovanje. Da se Lenče ni vzpel do višje stopinje, bil je sam kriv. Njegova poštenost in ponižnost mu nista pripustili, prositi za večje plačilo in višjo stopnjo. Prijatelj in znancev pa tudi ni imel, da bi mu kdo kaj pomagal. Tako je ostal vedno na istem mestu, dočim so drugi manj učeni in vredni večjidel bili povikšani.

Predsednik bi bil morda že bolje skrbel, ako bi mu bil Lenče o tem kaj vzel v misel, toda on je molčal. Tolažil se je s tem, da bodo s časom že spoznali njegovo učenost in mu kaj boljšega dali, a pozabil je, da si mora človek tudi sam pomagati, ako hoče napredovati. Pisarniški ravnatelj je sicer vedel, česa je treba, a varoval se je, opozarjati Lenčeta na to. Lenče mu je bil vse, njegov najizvrstnejši delavec in pomočnik, njegova desna roka, njegov svetovalec, kateremu ni bil nihče drugi kos. — Ostal je pa vedno isti in delal ko poprej, ter bil zadovoljen s prvotnim plačilom.

Zavidljiv in častihlepen ni bil, saj je imel, česar je potreboval. Kaj je hotel več? „S časom se bode že kako drugače obrnilo,“ tolaži se sam v sebi.

In to se je tudi res kmalu zgodilo. Predsednik umrje in novega izvolijo na njega mesto. Ta je bil drug mož, ki je z bistrim pogledom vse drugače razsojeval, nego ranjki. Nov duh in novo življenje pride v pisarno. Od kraja sicer tudi temu ni bil mar Lenče, ker je veljal za zadnjega pisarja, ki po njegovem umenji ni imel družega posla, kakor prepisovati. Toda kmalu se je zasukalo. Lenče je postal mož vse časti vreden. Predsednik slučajno dobi spis v roke, ki je bil duhovito in jako točno zložen, radi tega ga je zanimalo poznati pisatelja.

„Kdo je ta spis zložil?“ vpraša radoveden starega svetovalca.

„Oni le pisar — Lenčeta ga zovejo — sam Bog vé, kako se imenuje.“

„Ne vprašujem, kdo ga je prepisal, ampak kdo ga je sestavil?“ odgovori predsednik nekoliko osorneje. „Kdo je to?“

„No, saj vam povem, ta le pisar — Lenče po imenu — ga je naredil,“ odgovori svetovalac.

„To ni mogoče!“

„Je, je, gospod predsednik! Ni tak ne, kakor bi kdo sodil. Prav izobražen je in dajajte mu najvažnejše stvari v rešitev, vse mu smete zaupati.“

„Iz tega spisa vidim, da je istina, kar pravite; bolje ne more biti narejeno. Pokličite pisarja sem!“

Zavzet nastopi Lenče, ne vedoč, kaj da pomeni to naglo povelje.

„Vi ste pisar?“ vpraša ga predsednik.

„Da, visokočastiti gospod,“ odgovori Lenče, globoko priklonivši se.

„Ali ste vi ta spis naredili, ne prepisali?“

„Da, gospod predsednik.“

„Kako je pa to, da ste še vedno pisar?“ vpraša ga dalje predsednik.

Lenče maje z ramama.

„Učil se nisem na vseučilišči, znancev in prijateljev nimam, silen tudi nisem, zadovoljen pa s tem, kar imam,“ odgovori Lenče pohlevno.

„Kaj niste bili na vseučilišči? Odkod pa imate toliko učenost?“

Lenček pripoveduje, predsednik se mu pa čudi.

„Je že dovolj,“ prekine mu besedo. „Pomislil si bom — morebiti — bodete že zvedeli.“

Lenče se prikloni in odide. Njegova učenost, priljudnost in pohlevnost so predsednika močno ganile. „Ta človek ima glavo,“ reče po Lenčtovem odhodu, „ta bi nam mnogo koristil! Skusil bom!“

Predsednik poizveduje, če je res, kar mu je Lenče povedal. Čitajoč potem še nekaj nje-

govih del čudi se vedno bolj umnosti in globoki učenosti revnega pisarja.

Drugi dan prejme Lenče veliko listino — in glej čuda! — predsednik ga imenuje tajnikom z letno plačo 1000 tolarjev.

„Kraljevič ima le prav,“ reče Lenče ves presenečen, „čas je zlato! Čedalje bolj uresničuje se njegova prislovica.“

VIII.

Skušnja.

„Čas je zlato!“ Čas zaceli vse rane in naj jih britka usoda še tako globoko vseka v našo dušo. Tudi Lenčetu je zdaj zasijala zora lepše bodočnosti. Britkosti in preziranja je bilo zdaj konec in lahko jih je pozabil zdaj, ko se je nenadoma pomaknil na stopinjo uradnega dostojanstva. Kako je srečen! Toliko letnega dohodka in polovico menj opravka nego prej, ko je bil samo pisar! Tudi teta je vsa iz sebe, ko izve, da je Lenče dobro plačan tajnik. Kaj bi je ne veselilo? Dobro je vedela, da bo marsikak tolar stisnila v svoj žep, saj ji je že prej dobri, pridni in ljubi Lenče podaril marsikateri belič, zakaj bi ji zdaj ne? Radosti je poskakovala in je neznano hvalila zdaj kraljeviča zaradi

toliko dobrih svetov, zdaj Lenčeta, ki se je po njih tako zvesto ravnal. Nikdar več se ni iz nju šalila.

V svoji sreči pa Lenče ni izpremenil svojega značaja. Ostal je vedno isti, ko poprej v revščini. Nikdar se ni prenaglil; zato tudi zdaj ni kaj posebno zaupal sreči. Zdela se mu je prevelika in prenagla. Živel je zmerno in se je istotako rad učil ko poprej; tudi ni opustil priljudnosti proti bližnjiku, z vsakim je rad govoril, kakor je bil vaje kot pisar. V svoji skromnosti je menil, da je to preveč in skoro nezasluženo, kar je dosegel. To mu je tudi prejšnje čednosti ohranilo.

Necega dne dobi Lenče po predsedniku naročilo, izdelati načrt, kako bi se med dvema vodama odotnega kraja dal narediti vodotok in koliko bi stal. Stvar pa ni bila nujna, če bi jo bil moral vse leto premišljevat. Toda Lenče ni imel navade, odlašati svojih opravil. Dela se je takoj poprijel in urno izdeloval z največjo pazljivostjo in točnostjo. Naenkrat pa ne more naprej. Pot mu je zaprta. Zadel je na težave, ki jih ni znal zmagati. Lenče se namreč nikdar ni učil višjega računstva in zemljerstva, tu pa bi bil teh vednosti najbolj potreboval. Kaj mu je bilo početi? Marsikdo bi bil računstvenega strokovnjaka poiskal in njemu vse dal v rešitev. Lenče pa ni storil

tega. „Časa imam dovolj,“ misli si in dene vse papirje na stran. „V polu leta se človek lahko mnogo nauči, ako ga je volja in česar se bom naučil, naučil se bom zase.“

Brez odloga poišče si strokovnjaka in predno mine polu leta, priuči se že toliko, da je bil delu popolnoma kos. Bistroumno in natančno dovršena naloga bila je sprejeta s posebno pohvalo. Najbolj ga je pa veselilo, da je čas obrnil k dobremu, naučil se zopet kaj lepega in si pridobil neminljiv duševni zaklad.

Tako je bil Lenče dan za dnevom delaven in se nikdar ni dolgočasil. Predsednik ga je jako čislal in ljubil. Iz dohodkov je podpiral rednika, in ker mu je ostajalo še nekaj denarja, omislil si je s časom lepega konjiča v svoje razvedrilo. Bil je izvrsten jezdec še izza prejšnjih let in kot tak je hotel še nadalje veljati. Zlasti pa je jahanje njegovemu zdravju jako hasnilo; zato je najraje zajahal svojega konjiča, kadar se je hotel prezračiti.

V tem redu je tekel čas naprej. Necega dne sreča ga predsednik ter ga jako priljudno povabi, naj pride Lenče na večer k njemu, da bodeta skupaj čašo čaja pila.

Lenče hvaležno vsprejme laskavo vabilo rekoč: „Ako smem prositi?“

„Prav sama bova,“ pristavi še predsednik. Lenče ostrmi, ker se mu kaj tacega še ni pri-

petilo, dasiravno mu je bil predsednik vedno prijatelj. Povabilo mu je po volji in ob sedmi uri se napoti k predsedniku. Strežaj ga pelje k njemu. Vstopivši se mu Lenče ponižno prikloni in predsednik ga prisrčno vsprejme ter pozdravi, strežaju pa veli odstopiti. Ostala sta sama v sobi.

Lenčeta prešine neprijetna slutnja. „Aha!“ misli si, „zdaj bom zvedel, pri čem da sem. Zdaj se bo kača pokazala pod cveticami. Brez uzroka ne more biti to skrivnostno obnašanje in prevelika predsednikova prijaznost!“

Lenčetova slutnja je bila opravičena. Predsednik je namreč sklenil, izpodriniti tedanjega ministra in Lenčeta posaditi na mesto predsednika. Vse mu razloži, kako bi se to dalo izpeljati. Osnovano je bilo prav dobro in svest bi bil najboljšega vspeha, da bi bil le še Lenčeta dobil na svojo roko. Toda Lenče je bil prepoštena duša, da bi se dal zlorabiti za hudobne spletke. Z glavo odločno odkima rekoč: „Prizanašajte mi s takimi zahtevami, gospod predsednik! Nikdar me ni bila volja, kaj takega storiti, in me tudi ne bo!“

Predsednika ne ustraši ta odločna beseda, zlasti ker mu je bil Lenče prav živo potreben. „Poslušajte me, ljubi moj!“ prigovarja mu sladkaje se, „to veste, da vas čislam in da sem vam tako daleč pripomogel. Kaj pa še le smete

upati, ko postanem minister. Ne bo mi treba reči besede, in vi postanete svetovalec.“

„Oprostite, gospod predsednik!“ prekine ga Lenče z vso uljudnostjo. „Jaz ne zaslužim več, zadovoljen sem s tem, kar imam.“

Malopridneži so vedno kratkovidni, kedar sodijo poštene ljudi.

Tako se je tudi predsednik motil nad Lenčetom meneč, da si ga s to ponudbo prikupi.

„Da,“ reče po kratkem premisleku, „prav imate! Prenizko sem cenil vašo učenost in pridnost in premajhno odškodnino sem vam odmeril, ker več storite, nego vsi svetovalci skupaj. Povzdignem vas na predsednikovo mesto — nate, tu imate mojo roko, biti hočem mož beseda.“

Lenče maje z ramama. Podati se mu tudi zdaj ni hotel. „Prosim, gospod predsednik!“ zavrne ga — „nikar kaj tacega, saj nisem za to mesto, ker nisem bil na visoki šoli.“

„Ne bodite taki, cenjeni moj! Pač je vse jedno, kje da se človek uči, da le zna in ima potrebno spretnost.“

„Gospod predsednik! Vsa dežela bi bila nevoljna za me“ — ugovarja zopet Lenče.

„Kaj naju to skrbi, saj imamo moč, ukrotiti jo“, osrčuje ga predsednik ter mu potrka na ramo. „Sezite mi v roko, gospod tajnik! Čez štiri tedne sem minister in vi pa — predsednik.“

Lenče se brani in noče mu podati roke. „Ne štejte mi v zlo, gospod predsednik,“ reče, „nikakor me ni volja, zamenjati svoje sedanje mesto z novim dostojanstvom.“

„Tako! Kaj pa hočete?“ vpraša ga predsednik nekoliko razburjen. „Jaz sem prvi za ministrom, vendar ne bodete zahtevali, da bi vas takoj ministra imenoval.“

„Tega me Bog varuj!“ pravi Lenče. „Rad bi samo to ostal, kar sem!“

„Bodite pametni! Vi ste lahko predsednik, ali ne razumete? Morda mojim besedam ne zaupate? Ako je temu tako, naredite listino in jaz jo vam podpišem, da ne bodete dvomili.“

„Gospod predsednik! Vi le mene nočete umeti,“ reče na to Lenče mrzlo. „Ljubše mi je tudi v bodoče poštenje in dobro ime, kakor pa predsedništvo ali še kaka višja stopnja.“

Predsednik ostrmi kakor iz jasnega zadet. Zaporedoma ga barve izpreminjajo, zdaj je bled, zdaj rudeč. Žile se mu od jeze napenjajo, ko da bi hotele počiti. Nadejal se ni tega, še menj pa je mislil, da mu bode Lenče tako nasprotoval. Da je poznal Lenčetov značaj le količkaj, vedel bi bil to v naprej, kajti priden človek je sploh tudi pošten, in Lenče je bil brez dvombe najpridnejši pod predsednikovim vodstvom.

Omamljen po lakomnosti in častihlepnosti, oslepljen po strasteh in sebičnosti se je torej predsednik nad Lenčetom zelo varal.

„Gospod tajnik!“ reče predsednik tresoč se od jeze, „ali ste pozabili, kdo vas je povzdignil?“

„Nikakor! Vam samemu se moram zahvaliti, tega nikoli ne bom pozabil,“ pravi Lenče s hvaležnim srcem.

„Dobro, ljubi moj! Pomnite pa: Kdor more povišati, more tudi ponižati. Takoj jutri ostavite službo, ako ne prevzamete. Ne bodite vendar tako abotni! Čemu taka tenka vest? Kaj tacega se vam ne bo nikdar več ponujalo!“

„Tega ne storim, gospod predsednik!“ odgovori Lenče neustrašeno; „moja vest mi tega ne pripušča. Vi terjate preveč. Kaj mi bo pomagala vsa čast pred svetom, ako si pa vest obtežim. Prosim, ne nadlegujte me dalje, gospod predsednik!“

Lenčetova mirna, kratka, trdna in odločna izjava je predsednika uverila, da je vse njegovo prigovarjanje zaman in da nobena obljuba kremenite poštenosti tajnikove ne more omajati. Zato ves razljučen reče:

„Naj bo! Hudovoljno torej moje svete teptate z nogami in odbijate srečo od sebe, mene pa tako grozno žalite. Je že prav! Vi

ste nehvaležnež in s takim nimam več opraviti. Od danes naprej nimate v moji pisarni nobenega posla več!“

„Pripravljen sem, kar mi velite,“ odgovori Lenče, prikloni se in hoče oditi.

„Morda,“ pristavlja še predsednik, „me hočete radi tega, kar sem vam razodel, še očrniti? — Varujte se tega! Slabo bi se vam godilo, ako bi se drznili, spraviti to na dan, kar sva sama med sabo govorila in česar nihče slišal ni. Jaz bom vse tajil, vi pa bodete kot obrekovalec, lažnik in opravljivec zaprti in med zidovjem svojo neumnost obžalovali. Zapomnite si dobro! Zdaj pa — tam le so duri!“

Meni nič, tebi nič prime Lenče za klobuk in hoče iti. Tudi pri durih ga predsednik ustavi še enkrat rekoč: „Pomislite dobro, gospod, kar bote storili! Ali si ohranite najboljšega prijatelja, ali pa na glavo nakopljete največjega sovražnika. Izberite torej! Mnogo vam morem kot prijatelj pomagati, še več pa kot sovražnik škodovati. Nikdar več vam ne bode mogoče, priti v državno službo. Nikdar tudi ne bom pozabil, kar se je med nama vršilo. Torej še enkrat — volite, a pametno!“

„Kar je, to je, gospod predsednik,“ odgovori Lenče mrzlo, pa vendar priljudno. „Ako ne bo družega, grem lahko drva sekati. Ta kruh mi bo bolje dišal in teknil nego najboljša

in najslajša jedila na predsednikovi mizi, h kateri bi se tako tolovajsko pritepel.“

Pri teh besedah predsednik svoje oči pobesi, zgrbanči čelo, zaškriplje z zobmi in odpre duri, Lenče pa odhaja dostojno, ko da bi se ničesa ne bilo zgodilo.

„Vse je pri kraji,“ vzdihne Lenče stopivši na prosto. „Zdelo se mi je, da bode kaj tacega in da se ne bode dobro izteklo. Z Bogom torej tajništvo, tisoč tolarjev in moj konjiček! Zopet sem stari, ubogi Lenče, ko poprej. Da bom pa pošten ostal, to mi bode Bog pomagal. Raje sem berač, ako že moram biti, nego brezznačajnik. Morebiti pa — kdo ve — si še premisli in me pusti v miru?“

S tem upanjem gre Lenče spat. Komaj drugi dan napoči, že dobi pismo, podpisano od predsednika, ki ga odstavi od službe. Po vodi splava njegov zadnji up.

„Tudi prav!“ reče ves udan v grenko usodo. „Bolje to, nego grešiti! Zdaj pa, kaj mi je ubogemu početi?“

Kmalu se odloči. Svojega konjiča in kar je imel nepotrebne, proda, izroči nekaj denarja svojima rednikoma, nekaj pa sam pridrži in hrani za prihodnjost. Ker mu je predsednik tako gorak, ne kaže Lenčetu družega, nego posloviti se od domovine. Tudi ljudem se je nekako sumljiv zdel, ker je bil tako naglo iz

službe odstranjen. Rednikoma je bila ta prememba nerazumljiva uganjka, tem bolj, ker jima Lenče ni hotel uzroka povedati.

Moral je torej iti, toda kam? Zdaj se spominja lorda Brižvatra.

„Izborno!“ pravi po kratkem premisleku. „Kaj boljšega bi ne mogel pogoditi. Ako je mož še onih misli, ko me je hotel vzeti seboj na Angležko, če bi bil vešč angleščine, potem me ni skrb za življenje. Primaruha! Če je tako, grem k njemu v službo. Hajd, Lenče, na Angleško!“

Kakor reče, stori. Ne mudivši se dalje, odide od doma in gre do Hamburga peš, samo da je za potovanje menj potrošil. Tu se ukrca na ladijo, ki ga prepelje na Angležko. V Londonu poprašuje po lordu, obče znanemu velikašu, a kakošna britkost zanj, ko izve, da je ali na Kitajskem ali pa v Vzhodni Indiji. Kam se mu je zdaj obrniti? Da bi potoval za njim v jutrove dežele, imel je premalo denarja, vrniti se v svojo domačijo, mu tudi ne kaže. Sklene torej ostati tukaj. Dela je bilo povsod dovolj in poleg tega lepa prilika, angleščine popolno privaditi se.

Brzo si poišče stanovanja, kar ni bilo težko v takem mestu. Izbere si sobico pod streho oskrbljeno z najpotrebnejšo opravo. V hrano sta mu bila kruh in voda. Ogledovaje

si mesto hodi od ulic do ulic ter si ob jednem išče dela. Ponuja se zdaj za pisarja, zdaj za jezdnega hlapca in voznika, a nihče ga noče.

Ni čuda, kajti Lenče je tujec brez priporočilnih pisem in brez teh je tam težko shajati. Angleži so namreč previdni in nezapupni ter ne marajo tujcev, čeravno bi bil jeden ali drug priden in spreten delavec. Radi tega je tudi Lenče zdaj povsod mrzlo odpravljen.

Njega to sicer ni begalo, a njegova denarnica je bila že zelo na suhem. Vsakdanje potrebe so mu žep do cela izpraznile in prišel je v silno zadrego. Biti na tujem, med brezčutnimi in sebičnimi Angleži, brez denarja, brez prijateljev in znancev, to mu je šlo k srcu. Prosjačiti ni hotel, potekel mu je zadnji penez, jedino kraljevičev zlatnik je še zvesto hranil. Kaj mu je bilo začeti? —

Stradati ali trdo delati — to je bila zdaj njegova usoda. „Sila kola lomi,“ si misli, „najrevnejše življenje je vendar še boljše, kakor umirati gladu.“ Hitro se odpravi iz doma ter gre k morju, da bi se tu na kaki ladji ponudil za dninarja.

„Da le zopet kako službo dobim,“ pravi sam v sebi, „potem se mi ni več bati. S časom bode že kaj boljega.“

Glede na predstoječe trpljenje ni mogel biti dobre volje. Videl je, kako neotesani da so pomorščaki na ladjah. Ko bi bil le za kako drugo službo vedel, mislil bi ne bil več na ladjo. Toda kazalo se mu ni nič boljšega.

Zamišljen in potrtn koraka po ulicah, da bi prišel do morja, kar zagleda konec ulice na zidu prilepljen razglas: Železnica! Delavcev je treba. Dnine je dva do deset šilingov. Vse drugo se izve v hiši števil. 17. To prebravši obrne morju hrbet in gre hiše iskat.

„Pač nespametno bi bilo,“ pravi sam v sebi, „služiti na ladji, ko se drugodi tudi kruh dobi. Delo ne škoduje. Raje ves dan samokolnico vozim, nego bi se dajal v pest neotesancem, ki bi me pahali in morda še tolkli. Dva šilinga na dan bode zadostovalo, ako pa več dobim, bode za druge potrebe in za pot v domovino nazaj. Res da bivšemu državnemu tajniku ne pristojata samokolnica, a glavna stvar je zdaj ogniti se gladu. Torej brez odlašanja na železnico!“

Svoj korak podviza, da pride prej k dotičnemu delodajalcu. Stopivši pred njega prosi za delo pri železnici, a ko zapazi Lenčetove bele roke, brani se ga s prva. Ker pa Lenče ne jenja, zapiše ga med vozarje, izroči mu list veleč, naj se nemudoma poda k že-

leznici v kneževino, 300 kilometrov oddaljeno od tukaj. Lenče se zadovoljno takoj odpravi, prejemši nekoliko potnine na račun, in hiti proti določenemu kraju, kjer se bo dela poprijel.

Ko je tja došel, moral je od ranega jutra do trde noči vleči ko živina. Njegove mehke roke, poprej vajene peresa, so bile naenkrat vse ožuljene in razpokane. Hrbet in noge so ga boleli, da se je zvečer po končanem delu komaj vlekel proti bajti, da bi se tu na trdem ležišču vsaj malo odpočil. Tako je bilo prve dni. Po preteku jednega tedna mu je šlo delo že tako od rok ko drugim delavcem, ki so ga s prva zasmehovali zaradi njegovih belih rok in šibke postave ter devali pod nič. Ta mržnja proti njemu se je še podvojila, ker si je samokolnico toliko popravil, da je uprav zlahkoma delal, dočim so drugi mnogo več trpeli. Dobiček je imel dvojen. Prvič se mu ni bilo toliko napenjati in potiti, drugič pa je pol več zaslužil, ker je bila plača odmerjena po storjenem delu. Od kraja je imel komaj poldrugi šiling, zdaj jih je na dan dobival po osem do devet. Vsled varčnosti si je kmalu toliko prihranil, da se mu ni bilo bati zime. S svojim ljudomilim vedenjem se je prikupil vsem, zato so mu poslovodje šli na roko in mu večkrat težko usodo olajšali. S časoma se je Lenče novega stanu privadil in gojil je

trdno nadejo, da se bode vender kdaj spremenil. To ga je tolažilo in krepilo, da težav dostikrat občutil ni.

Lenčetoovo upanje ni bilo prazno. „Kdor vaga, ni brez blaga.“ Prav hudo bi moralo biti, ako bi vedno nesrečen ostal, kdor se je kaj koristnega učil, kdor je zdrav in delaven. Ubogi Lenče je že mnogo poskusil, tuje duri so mu hudo butale po hrbtu, vender je vselej zmagal s svojo stanovitnostjo in delavnostjo, največ pa s svojo učenostjo, katero je po kraljevičevem nasvetu neumorno gojil in nabiral, kakor pridna čebelica sladko strd v svoje satovje.

Šest tednov je Lenčetu preteklo z vztrajnim težkim delom. Necega dne po opoludanskem počitku hoče se lotiti zopet samokolnice, kar vidi, da je na železnici vse narobe, da postopajo delavci, pazniki in inženirji. Posebno zadnji tekajo zbegani sem ter tja in si ne vedo pomagati. Lenče povprašuje po vzroku ter izve, da se je zemljemercem delo uprlo tako, da ne morejo naprej. Hitro pusti svojo samokolnico in hiti tja, kamor so mu pokazali. Tiho in naglo pregleda vse, preudari in svetuje, kako je oviram priti v okom. Računske in zemljemerske vednosti so mu prišle tu zopet v korist. Jasno in prepričevalno razodene svoje mnenje, stavi nasvete, katerim so veščaki

pritrtdili, in delo se z vso živahnostjo prične. Nadinženir mu poda roko, rekoč :

„Kdo vam je to razodel? Vi ste vrl pomočnik v potrebi, a o tem hočemo pozneje govoriti. Zdaj hitro vsi na delo, da odstranimo silni zadržek! Hajd, delavci, na noge! Orodje v roke! Le urno in veselo! Kmalu bo vse pri kraji!“

S podvojeno vnemo primejo vsi za delo. Tudi Lenče jim čvrsto pomaga. V dveh urah je bila zapreka odstranjena in delo je šlo zopet redno od rok. Tudi Lenče hoče iti na svoje mesto, a nadinženir ga ustavi z nastopnim ogovorom :

„Vaš svet je bil dober. Tu imate par zlatov za svoj trud! Zdaj mi pa povejte, kdo da ste in odkod? Vi morate biti kaj več od navadnega delavca, to nam razodeva že vaše vedenje.“

Lenče zdaj nadinženirju razodene vse, kaj ga je primoralo, priti delat na železnico. Višji se mu jako čudi.

„Vi ste res izvanreden mož!“ reče mu nadalje. „Neizmerna je bila moč, ki vas je primorala, poprijeti se tega dela pri toliki izomiki. Srčno me veseli vas poznati in se vam skazati hvaležnega. Odslej ne bodete več opravljali posel težaka, marveč kot pristav mi bodete stali na strani. Plačilo sicer ne bo

veliko, večje pa vender, kakor vaša sedanja dnevščina. Tudi bo novo opravilo vašemu stanu primernejše. Brez dvojbe bote z mojim nasvetom zadovoljnejše nastopili službo, katero Vam ponujam.“

„Srčno rad!“ odgovori Lenče, priklonivši se nadinženirju.

„Če je torej tako, stopite v mojo pisarno, tam vam bom drugo delo odkazal,“ veli mu inženir. „Nadejam se, da si bova vedno prijatelja. Prizadeval si bom po svoji moči, skrbeti za vas.“

Lenče se priporoči in odide. Srce mu veselja igra.

„Zopet se je očitno pokazalo,“ reče sam v sebi, „da ima kraljevič prav. Ako bi se ne bil takrat poprijel zemljemerstva, Bog ve, kako dolgo bi bil moral še porivati samokolnico in težko delati! Bog bodi zahvaljen, da mi je dal kraljeviča! Hajd! Na noge! Zdaj sem zopet na konji! Čemu še dalje skrbeti? Saj nad nami Bog še vedno čuje in živi.“

Oddavši svojo samokolnico drugemu delavcu, gre potem v bližnje mesto kupit si čedno obleko za nadinženirjevo darilo. Drugi dan že suče pero, kakor da bi ne bil nikdar težkega dela imel v roki. Neizrekljivo ga veseli ta nagla izprememba, še bolj pa, da si je kraljevičeve besede tako globoko vtisnil v srce.

„Vender je res!“ pravi zopet enkrat sam v sebi, ko si novo pero zastavi v peresnikovo tuljavo, da bi izvršil odkazano mu težko nalogo. „Da, da! Čas je zlato! Kar se učim, učim se za svojo korist. O Bog! Kaj bi bilo že z menoj, ako bi se ne bil učil že izprva tako marljivo, ako bi se ne bil izuril v francoščini in angleščini, v višjem računstvu in drugih vedah? Bebec, pridanič bi bil ostal, kakor sem bil, in morda bi bil že tičal kje v luknji. Vendar je tako bolje! Čas dobro obračati, pridno učiti se in napredovati v učenosti, to je, kar človeku ostane, kar ga ohrani in nikdar ne pogubi, če tudi krog njega pogubni viharji grozovito razsajajo!“

Učite se torej, učite vstrajno, dragi moji čitatelji, dokler je čas. Učenje vam bode o svojem času obilo koristilo, kakor našemu Lenčetu! —

IX.

Priča zlobne nakane.

Lenčetu se je od zdaj zopet dobro godilo. Nadinženir je bil ž njim jako zadovoljen. Za njegova dela ga je vrlo plačeval. Lenče si je mnogo prihranil, poleg tega je pa vender dobro živel. Železnica je bila do zime izgotovljena.

Z delavci vred je tudi Lenče bil odslovljen. Da bi si ne bil ničesa prihranil, bilo bi hudo zanj. Za spomlad mu je nadinženir obljubil, vzeti ga zopet k sebi, ako ne bi imel službe. Lenče zadovoljen s to obljubo vrne se v London in si tu bivališče najme. Da bi se še bolje izuril, učil se je vedno računstva, zemljermerstva in stavbarstva, saj družega posla itak ni imel. Proti večeru je šel na izprehod in potem k večerji v gostilno, kjer se je za majhne krajcarje nasitil.

Prigodilo se je pa necega dne, da je prišel v gostilno še pred mrakom. Tik vhoda stal je hlapec z dvema lepima konjema, katera sta bila Lenčetu jako všeč. Zato stopi bliže in ju na vse strani ogleduje.

„Zares lepa žival, Janko!“ pravi Lenče k hlapcu. „Čegava sta neki?“

„Ne vem, gospod,“ odgovori hlapec. „Dva tuja gospoda sta v hiši, jaz ju ne poznam, morda sta lastnika ta dva.“

„Čudno!“ pravi Lenče na to. „Odlična gospoda nima navade ostajati tukaj. Tako izredno lepa konja ne moreta biti družih, ko imenitnih gospodov.“

„Da, eden izmed nju je res kaj mogočen videti,“ pripomni hlapec. „Ta mora izvestno biti kak bogatin. Drugi je pa morda njegov služabnik. Le to se mi čudno vidi, da pri

mizi skupaj sedita in iz jednega kozarca pijeta. Tega bi vender gospod s slugo ne storil.“

Lenče mu pritrdi in reče: „Pa kaj naju to skrbi? Naj bota in delata kar hočeta. Rad bi pa kaj dal, ako bi smel rujavca eno uro jezdit. To je izboren konjiček.“

„Da, gospod, imate prav,“ reče hlapec. „Meni tudi rujavec bolj dopada nego lisec, zato se čudim, da je bogatin prijahal na tem, ne na onem. Gospod, prosite ga, morda ga vam posodi!“

Lenče stopi v gostilno pogledat, kdo da sta tujca in ali sme od nju kaj upati. Na prvi pogled sodi istotako kakor hlapec o obeh tujcih.

Predno je Lenče vstopil, govorila sta angleški, potem pa pozivlje bogatin svojega tovariša: „Govoriva francoski, da naju kdo ne razume! Biti morava previdna!“

„Saj je ta človek tujec,“ reče bogatinov spremljevalec in migne na Lenčeta, „on naju ne ume. Toda, kakor hočete, jaz znam tudi francoski.“

Ravno se hoče Lenček oglasiti, ko čuje te besede, in jima povedati, da tudi on ume francoski, a da se ne zanima za njiju pogovor. Previdnost pa mu je velela molčati, zato ne črhne besede in ne moti tujcev nadaljnega pogovora.

„Res, bolje je tako, gospod tovariš,“ reče imenitnik. „Ko bi kraljevič Vladimir zvedel, kaj tukaj obravnavava, pela bi druga, prijatelj.“

„Prav imate,“ odgovori ta nekoliko plašno. „Stopiva raje v drugo sobo! Ta bi kmalu umel najin razgovor in kaj bi bilo z nama potem?“

„Ne, ne verjamem tega,“ zavrača ga tiho imenitnik. „Da se prepričate, nagovorite ga!“

Dasiravno sta si tujca bolj tajno šepetala na uho, vendar ju je Lenče čul in umel. Bil je zdaj še pozornejši, ko je slišal izustiti kraljevičevo ime, a obnašal se je, ko da bi se ne brigal za nič. Dozdevalo se mu je namreč, da je najbrže v misel vzeti kraljevič ravno isti, kakor njegov. V tem se mu približa eden tujcev ter ga prijazno v francoščini popraša, ako je videl hlapca s konjema pred hišo. Lenče ga debelo gleda, kakor da bi ničesar ne umel.

„No, ali je hlapec s konjema še zunaj bil, ko ste v sobo prišli?“ popraša ga vnovič isti gospod, a v angleščini.

„Da, gospod!“ pritrди Lenče in še pripomni: „Gospod, konja sta jako lepa.“

Po teh besedah se mu tujec lepo zahvali in se vrne k svojemu tovarišu.

„Ne skrbite, ta človek ni nevaren, četudi bi naju razumel. Vidi se mi celo malo bedast,“ pomiruje spremljevalec plemenitnika.

„Nič ne de, bolje je, da ste ga skušali,“ odgovori plemenitaš. „Zdaj pa urno k stvari sami, ki ni malenkost. Saj veste, za kaj se gre.“

„Ne! Le to vem, da imate z mojim gospodom nekako stavo, družega mi ni znanega.“

„Hočem vam torej razodeti. Oni dan sva bila skupaj. Med drugimi rečmi se pogovarjava o jahanju in vožnji in kateri so urniši, Nemci ali Angleži. Kraljevič trdi, da so Nemci pred Angležem, jaz pa dajem prednost Angležem. Ker sva bila malo vinjena, staviva prav ogromno svoto — 20.000 liber. Vsi prisotniki, najimennitnejši Angleži, so priče. Potem narediva in podpiševa pogodbo in danes teden bo ta zadeva končana. Toda vi mi morate pomagati!“

„Kako, gospod?“

„Znano mi je, da ste najboljši jahač in voznik med vsemi, kar jih ima kraljevič. Opetovano me je kraljevič opozarjal, da njegovih slug in konj ne poznam, da moram stavo izgubiti, ako ne jenjam. Dobro pa poznam njegove posle, konje in vse; a tudi dobro vem, da tudi stavo dobim, če mi vi svoje pomoči ne odrečete. Lahko to naredite, da vas menj urni prekosi. Umeje se, plačani bodete dobro. Kaj ne, da velja?“

„Morate pa vedeti, gospod,“ reče tovariš kraljevičevemu tekmeču, „da moj rujavec vašega prekosi v vsem.“

„Glupec! Saj to je moja trditev. Ako bi tega ne bilo, ne govoril bi zdaj z vami. Ali me ne umete? Kraljevič ne bi bil toliko stavil, ako bi ne bil zmage gotov. Ali zdaj veste?“

„Da, gospod! Kako pa morem k temu pripomagati?“

„Jezdite tako, kakor sem vam rekel, da jaz stavo dobim in 2000 je vaših od 20.000!“

„To bi bilo neznano grdo izdajstvo,“ odgovori kraljevičev jahač.

„E, z 2000 liber je vaša vest potolažena,“ pravi bogatin.

„Prosim, gospod! Kraljevič bo goljufijo takoj zapazil in mene potem iz službe zapodil.“

„Pa pridite k meni, urni ljudje so mi vedno dragi.“

„He, gospod, 2000 je pa vender le premalo.“

„Kaj, premalo? Saj jih jako lahko zaslužite. Zelo nesramni ste, gospod Jurij! Druzega ne bodele storili, kakor mojega konja pred koncem spustili naprej.“

„Da, res je, gospod! Kaj pa bo pri vožnji? Dobili bote samo pol stave, ako tudi tu kraljeviča ne prekosite.“

„Oh, tega se nič ne bojim. Moja konja sta za vožnjo bolja, nego vašega gospoda. Bodite brez skrbi! Vi lahko vozite, kakor veste in znate. Tu sem si zmage svest. Kraljevič bo

moral priznati, da je Anglež pred Nemcem, odločilo pa bode tudi razsodišče.“

„Kdo ve, gospod, kaj se še zgodi! Ste videli že kdaj ogra kraljevičeva?“

„Da! No, pa kaj je?“

„Dirjata, kakor da bi ju nesel blisk!“

„Vendar sta moja dva vranca bolja.“

„In nju urnost, gospod! Mar tudi veste, da ju v najhujem diru majhna besedica ustavi? Nihče pa tega ne ve, kakor kraljevič in jaz.“

Bogatin si čelo pogladi. „Tristo medvedov! Tega pa res nisem vedel. Zato me je kraljevič tolikrat opominjal, da ne! Zgubljen sem, če je taka in če mi ne pomagata. Kaj se bote branili? Dva tisoč liber je tudi lepa vsota. Ob obrestih lahko živite, če greste potem na Nemško.“

„Kaj? Pri sedanjem gospodu se mi bode vsekako bolje godilo. Veste kaj, za tako malenkost ne izdam svojega gospoda.“

„A tako! — že umem,“ pravi bogatin.

„Vi ste polen muh. Naj bo tri tisoč!“

„Pet tisoč, gospod! Za kako mrvico ne izdam svojega gospoda.“

„Pet tisoč!“ zavpije ostrašeni bogatin. „Za božjo voljo! To je že lepo premoženje!“

„Lepo je, lepo, dragi moj! Meni je pa ravno premoženja treba, ako hočem na Nemškem jednako živeti, ko zdaj na kraljevem

dvoru. Sicer vam pa še trije deli stave ostanejo. Ako vam to ni všeč, končajva svoje pogajanje, jaz ne izgubim niti poštenja niti službe.“

„Pasja vera! Kako ste nesramni! Pet tisoč liber, to je 60.000 gld. gotovine. Ne! Tega pa ne, raje stavo poderem!“

„Kakor vam je drago, gospod!“ odgovori kraljevi jahač in hoče iti. „Jaz pri tej igri nočem največ izgubiti!“

„Kosmata kapa! Kam se vam tako mudi? Že vidim, da me imate v pesteh in da se vam moram udati. Naj bo! Pet tisoč vam odštejem takoj po dobljeni zmagi. Že velja — mož beseda!“

„Že velja, gospod! Moja navada ni, šaliti se. Ali me umete? Zdravi torej! Podvizati se moram, da pri komu ne obudim suma.“

„Že prav! Le idite in ne zabite: pet tisoč ni kakošna si bodi reč!“

„To dobro vem, gospod! Bodite brez skrbi! Vaša je stava.“ To izrekši, odide izdajalec. Bogatin nekako zaničljivo za njim gleda ter pravi: „Grdoba! Ta je pač ves navezan na dobiček! Pa naj bo, da le stavo dobim. Pri vsem tem imam vendar še dovolj dobička, da bom lahko zadovoljen.“

Zdaj se ozre še na Lenčeta sedečega pri mizi in obrnjenega proti oknu ter mrmra sam seboj: „Ta šlevec menda ni razumel ničesa

najinega razgovora“ — in ostavi gostilno. Zunaj naglo zasede konja in oddirja.

„No, to je hudobija, ki ji ni para na svetu!“ vzklikne Lenče ves razkačen, ko je bil sam v sobi. „Kraljevič, katerega kanita grduna pripraviti ob denar, je izvestno moj nekdanji svetovalec. O tem več ne dvomim. Ha! Lenče, na noge! Videti hočem, ali bo res tako, kakor sta sklenila nepoštenoviča. — Kako mi je zopet pomagalo znanje francoščine! Ako bi ne bil kraljevič tolikrat naglašal ‚Čas je zlato, in kar se učiš, učiš se zase!‘ — težko da bi ga zdaj rešil iz nevarnosti in obvaroval ogromne goljufije. Ako bi ga ne bil slušal, ne bi mu mogel zdaj hvaležen biti. Kaj bo rekel, ko mu razodenem to zlobnost? Kako bode vesel, da se je takrat ponižal, govoriti z revnim Lenčetom in ga poučiti. Da! Vsaka dobra beseda, vsako dobro delo najde prej ali slej zaslužen plačilo. Torej le urno! Še danes moram govoriti s kraljevičem in ga oteti preteče nevarnosti. Nadejam se najboljšega vspeha.“

Čas je bil Lenčetu zlato, radi tega se dalje ne obotavlja, plača gostilniški račun ter gre naravnost k občinskemu uradu pozvedovat o kraljevičevem stanovanji. Žal, da tu ni dobil zaželjenega obvestila, kajti tega imena ni nikogar v Londonu.

„Prosim gospod,“ pravi Lenče, „poglejte še v knjigo tujcev, tu je morda vpisano.“

Uradnik tudi tej prošnji ugodi, a išče zaman dotičnega imena. Lenče se zahvali ter klaverno odide iz pisarne.

„Morda je pa omenjeni kraljevič kdo drug,“ tolaži se gredoč. „Možno je res, a vest mi ne da pokoja, zato moram še poizvedovati.“

Dolgo premišljuje, kam bi se obrnil, da bi zvedel za kraljeviča, kar mu pride na misel, da bo najbrže pri kakem imenitnem gospodu v stanovanji. Gre v prvo palačo — o kraljeviči ni duha ni sluha; gre v drugo, tretjo, četrto in peto, a za kraljeviča nihče ne ve, vsem je nepoznat.

Lenčetu je zdaj že lože pri srcu; tolaži ga misel, da je kraljevič vendar le kdo drug, a ne njegov znanec. Ker pa ni trdno uverjen, stori še jedno pot.

Pospeši svoje korake ter se poda v kraljevo palačo, češ, tu bode vendar kdo kraljeviča poznal in vedel, da li je tu, ali ne. Čudno bi bilo, misli si Lenče, da ne bi za kraljevega naslednika nihče ne vedel. Oglasi se najprej pri stražniku; ta ničesa ne ve in napoti Lenčeta k strežaju in ker mu tudi ta zanika vprašanje, obrne se k hišniku, pri katerem se oglašča vsa gospoda posetujoča kraljevi dvor, a kraljevičevega imena ne pozna. Zdaj se Lenče

utolaži in prepriča, da mora domnevani kraljevič kdo drug biti, dostojno se zahvaljuje ter poslovi, a hišnik, vajen dvorljivosti, ga še spremi do izhoda. V tem pridrdra krasna, dvovprežna kočija, ki se pred palačo ustavi. Lenče postoji in radovedno pogleduje, kdo da se je pripeljal. Skozi svetla okenca kočije zagleda in spozna takoj — kraljeviča — svojega dobrotnika-prijatelja.

Da bi ga bile oči varale, ni bilo možno, ker je predobro poznal blago, lepo obličje svojega gospoda, katero si je vtisnil v dnu svoje duše.

„O Bog!“ zavpije in se oklene hišnika, „ta je pravi, ta je kraljevič B-1-ski.“

„Ne, vi se motite, to ne more biti,“ odgovori hišnik. „Ta gospod je Njega visokost knez Višinski. Dobro ga poznam, saj pride vsak teden enkrat na dvor.“

Zdaj še-le se odpro Lenčetu oči. Kraljevič potuje pod tujim imenom. Iskal bi ga bil lahko vse svoje življenje, a nikjer in nikoli ga ne bi našel.

„Da da, je že pravi, gospod! To je gospod knez Višinski,“ reče Lenče veselo hišniku. „Toda prosim, povejte mi še, kje da stanuje?“

Rađovoljno ustreže hišnik Lenčetovi želji in mu točno zaznamenuje kraljevičevo bivališče. Lenče se mu polen srčne radosti toplo zahvali

in odide s trdnim sklepom, drugi dan na vse zgodaj stopiti pred kraljeviča in mu vse razodeti.

„Glejte no, kako mi je prav prišlo,“ reče sam pri sebi, „da se nisem obotavljal. Ako bi bil poizvedbe odlašal do družega dne, izvestno ne bi bil tako srečen, videti kralja in naj bi bil obhodil tudi vse mesto. Kako pametno je vender, če človek čas dobro obrača in celó trenutka ne zamudi.“

X.

Kraljevič.

Ko se drugo jutro komaj dani, je že Lenče na nogah. Odpravi se nemudoma h kraljeviču. Kmalu pride do njegovega bivališča. Pri vhodu pozvoni, vratar odpre vrata ter vpraša, česa da želi. Lenče prosi, da bi ga peljali pred kraljeviča; a ugovarja se mu, da ga zdaj ne more vsprejeti, ker nima časa in namerava iti za nekaj dni na deželo.

„Ravno prav!“ odgovori Lenče; „zato sem tako zgodaj prišel, da bom še ž njim govoril. Le peljite me k njemu, razodeti mu imam jako važne stvari. Prosim pa, ne odlašajte, prijatelj!“

„Koga hočem napovedati? Povejte mi vsaj ime!“

„Imena pa ne,“ odgovori Lenče. „Le recite, da hoče nekdo govoriti ž Njegovo visokostjo zastran stave.“

„Da, da, je že dobro,“ odgovori vratar in steče v prvo nadstropje.

Vrnivši se pove Lenčetu, da mu je vstop h kraljeviču dovoljen. Takoj stopi v zaznamenovano sobo in se vdano pokloni kraljeviču, ki se mu prijazno približa. Lenče ga na prvi pogled spozna, kraljevič pa njega ne.

„Kdo ste pa, gospod, in kaj mi imate povedati?“ vpraša kraljevič.

„Kdo sem, povem pozneje,“ odgovori Lenče. „Zdaj vam moram, svetlost, samo povedati, da je bogatin Simur goljuf in vaš služabnik Jurij grd izdajalec.“

„Ne tako, gospod!“ zavrne ga osupli kraljevič. „Zakaj obrekujete mojega prijatelja, Simura? S čim morete to natolcevanje opravičiti?“

„Vaša svetlost, prav lahko!“ odgovori Lenče in pripove vse, kar je prejšnji večer po srečnem naključji zvedel.

„To je nečuvena hudobija!“ reče kraljevič. „Simur, goljuf, in moj zaupnik Jurij, izdajalec! To ni mogoče, ne morem verjeti. Dokažite mi! Ne poznam vas, prvikrat vas vidim; to ni resnica, kar trdite.“

„Ako mi ne verjamete, presvetli gospod, pokličite Jurija k sebi in povejte mu v obraz, kar ste zvedeli,“ pravi Lenče. „Ta čas grem z vašim dovoljenjem v drugo sobo in če bo grdun tajil, postavil ga bom jaz na laž. Nadejam se, da potem ne bo več tajil.“

„Dobro, če zares veste, naj se poskusi. Nikakor ne morem pojmiti, da je Jurij — — Bom videl. Stopite v bližnjo sobo in počakajte, da pride Jurij in da odgovori. Duri naj bodo le priprte, da bodete laglje vse slišali.“

Lenče odstopi v drugo sobo in kraljevič požvenklja. Strežaj prosi povelja ter na ukaz hiti po Jurija. Ta pride in Lenče ga skozi odprtino takoj spozna.

„Jurij, tebe je Simur podkupil,“ nagovori ga resno kraljevič, „hoče me pripraviti ob stavo. Pet tisoč boš menda dobil, da utešiš svojo vest.“

Jurij obledi in ošabno taji, da ni res.

„Kdo more to trditi?“ vsklikne razburjen. „To je grda laž! Za noben denar bi svojega gospoda ne izdal.“

„In vender ste ga izdali, brezvestnik!“ oglasi se Lenče, stopivši pred njega. „Menim, da me še poznate!“

Jurij se silno ustraši. Trepetaje na vseh udih pade pred kraljevičem na kolena, razkrije hudobno nakano ter prosi milosti.

„Torej je resnica?“ reče kraljevič žalostno. „Kaj takega bi ne bil verjel o svojem služabniku, ki se je vedno kazal zvestega podanika.“

„O presvetli gospod! Milost, milost!“ tarna zdaj Jurij. „Vsota je bila prevelika! Skušnjavec me je premagal! Naj mi prizanaša Vaša visokost! Milost! Nikdar več ne bom kaj takega storil!“

„Dosti je besedi! Poberite se izpred mojega obličja in ostanite v svoji stanici!“

Jurij ustane in klaverno zapusti sobo. Kraljevič ukaže služabniku, naj dobro pazijo nanj, da ne uide. Potem se k Lenčetu obrne rekoč: „Kako se hočem vam zahvaliti, gospod? Storili ste mi veliko dobroto in me rešili iz krempljev hudobnežev. V štirinajstih dneh moram nazaj k svojemu stricu; kaj bi bil počel, ko bi bil izgubil stavo? Ne bi mi ostalo toliko gotovine, da bi se pošteno preživil. Hvala Bogu, zdaj sem na trdnem in vam sem jako hvaležen, da ste me obvarovali nesreče. Zdaj stava več ne velja in jaz obdržim svoj denar.“

„Zakaj bi neki ne veljala več, svetlost?“ prekine mu Lenče besedo.

„Zaradi goljufije,“ odgovori kraljevič.

„Vsaj niste vi goljufali, nego bili bi le vi ogoljufani,“ reče Lenče. „Ostane naj pri tem, kakor je; stava je vaša, o tem ni dvojbe.“

„Ni mogoče! Jurij je najbolji jezdec. Le on bi mogel zmagati.“

Ne zamerite, svetlost! Z vašim rujavcem lahko vsak zmaga, če je le količkaj vaje.“

„Dobro! Kako pa bo z vožnjo? Mojima ógroma je samo Jurij kos. Kako naj bi stavo dobil?“

„More biti vender, svetlost! Osem dni je še čas. Dovolite mi — v teh dneh se bom toliko navadil, da bom lahko nadomestil Jurija ali ga celo prekosil vzlasti pri vožnji.“

„Vi? — Kaj ste tako izurjeni v teh strokah?“ vpraša ga radovedni kraljevič.

„Prosim, poskusite me!“ odgovori Lenče.

„To tudi hočem,“ reče kraljevič in pozove slugo, naj naroči hlevarju, da osedla rujavca in pripelje na dvorišče. Potem k Lenčetu obrnjen nadaljuje: „Vedite pa, ljubi moj, da je ta konj nevaren osobito nespretnemu jahaču.“

„Meni pa ne, meni!“ odgovori Lenče in gre takoj na dvorišče, zasede osedlanega konja in se na njem tako vrlo obnaša, da ga kraljevič občuduje.

„Je že dovolj, gospod!“ vsklikne skozi okno Lenčetu. „Pridite zopet gori k meni, da se nadalje pomeniva!“

Smejé skoči Lenče raz konja in gre h kraljeviču, ki ga zdaj še ljubeznjivejše vsprejme nego prej.

„Sam Bog vas je dal! Priznati moram, da ste najbolji jezdec dalječ na okrog. Vi ste junak in prvak! Polovica stave je že moja. Kaj pa bo z drugo? Imam namreč dva ogra in jako lep voz. Jurij ju je izuril tako, da se na ogersko besedo ‚térek‘ v najhujšem diru ustavita; samo on jima je kos in zanašaje se nanj naredil sem stavo. Glavni pogoj te stave je, da bo moj voznik z vpreženima konjema na vso moč dirjal po ravnini do strmega brega Temze, ki teče skozi Anglije poglavitno mesto, tam pa da se bode na hip ustavil. Kaj tacega noben Anglež ne ve in ne zmore, zato bode stava moja. Brez Jurija mi je to neizvedljivo, ker razven njega nimam nikogar družega, da bi bil tako spreten voznik. Zdaj mi je tudi jasno, zakaj je Simur hotel, da bi ne jezdila in vozila sama!“

„Nič ne de, svetlost!“ zavrne Lenče. „Namesto Jurija ponudim se jaz. Prepustite vse meni, jaz vam stavo dobim, to vam prisezam.“

„Ali vi? Kdo pa ste vender?“ vpraša kraljevič. „Predno kaj izročim, moram vsaj vedeti, komu da izročim. Nočem vas pa žaliti s tem in oprostite mojemu mnenju, da ste morda tudi vi po Simurji podkupljeni in da črnite mojega služabnika samo zato, da bi bil zmage tem gotovejši. Jurij bi se lahko še skesal in mi vse podrl, zategadelj je poslal vas.“

„Že vem, svetlost!“ ogласi se Lenče smeje se. „Ko bi vedeli, kdo sem, takoj ste družega mnenja.“

„Zato bi vas rad poznal,“ reče kraljevič in se nasmehne.

Lenče seže v žep po zlatnik ter ga pokaže kraljeviču rekoč:

„Svetlost! Ali ga poznate?“

„Zlatnik je. Kaj hočete s tem?“

„Tega ste mi vi podarili, ko sem vam orla, ustreljenega po vaših rokah, prinesel iz brezdna,“ odgovori Lenče.

„Res je! Aha! Spominjam se, a to ni možno, da bi bili vi oni pridanič.“

„Ravno isti sem, svetlost, samo postaral sem se,“ odgovori Lenče nekako šegavo.

„Rekli ste mi sicer takrat, da bom denar zapravil, zdaj vidite, da znam biti tudi varčen.“

„To je pa vendar čudno svidenje!“ omeni kraljevič. „Čedalje bolj se spominjam, da ste bili takrat — ne zamerite mi — pravcati zanikarnež in pridanič, zdaj pa — —“

„Zdaj pa nisem več,“ prekine Lenče besedo, „in to se imam samo vam zahvaljevati.“

„Meni? Kako?“ vpraša naglo kraljevič.

„Vam, samo vam! Dali ste mi tudi dva dobra sveta. Prvi je: Čas je zlato! in drugi: Kar se učiš, učiš se za se! — Ali se tega še kaj spominjate?“

„Da, da! Svetoval vam nisem slabega, torej ste se ravnali po teh dveh geslih?“

„Prav vestno,“ odgovori Lenče, „in hrepenel sem vedno vas zopet enkrat videti. Pozneje ste mi nekoč podarili psička. Morda tudi tega niste pozabili?“

„Aha, že vem; takrat ste se bili že nekoliko poboljšali, a ne še popolno.“

„Tako je bilo,“ nadaljuje Lenče. „Vsled vašega opomina učil sem se vsega, kar sem mogel. Vzgajal sem s prva lovske pse, potem konje, izuril sem se v jahanji, potem sem hodil v šolo, bil sem pisar, tajnik, vzpel bi se bil skoro na predsednikovo mesto; potem sem bil dninar na železnici, nazadnje zemljemerec in to sem še, oziroma hočem spet biti.“

„To je pač čudno! Česa ste se pa prav za prav učili?“

„Čitati, pisati, računati, pse vzgojevati, jahati, govoriti latinščino, angleščino in francoščino, državnega prava, matematike, stavbarstva in zemljemerstva.“

„Res, to je prav obilo,“ reče kraljevič z dobrovoljnim nasmehom; „neznano ste bili marljivi, da ste tolike tvarine zmagali.“

„Ali mi torej zaupate, svetlost?“

„Seveda, saj sva že stara znanca.“

„In stava?“

„Ako si upate, da gotovo zmagate, tedaj poskusite!“

„Trdno upam, ako le Simur ne izvé³ pred časom, da sem njegovo nakano ovadil,“ odgovori Lenče.

„Skrbel bom že jaz za to,“ pravi kraljevič. „Jurija bom dal dobro stražiti, da nikomur ne bo črhnil besedice.“

„Torej je vse v redu. Izvolite le še svoji družini prijaviti, da bom jaz zdaj kočijaž namesto Jurija!“

„Vi, ki bi bili že lahko predsednik?“ vpraša kraljevič.

„Zakaj pa ne? — Ste mar že pozabili, da sem bil tudi železniški dninar? V osmih dneh bo itak konec kočijaštva.“

„Vaša volja bodi! Vse potrebno vam bom oskrbel. Zdaj mi pa natančneje razložite svoje življenje; vem, da ste dosti morali prestat.“

Vsedeta se in Lenče začne od kraja pripovedovati, kar je doživel. Kraljevič ga zvesto posluša in se ne more načuditi izpremembam njegove usode, prepletene s tolikimi britkostmi. Zdaj se tudi uveri, da ima opraviti z jako učenim in bistrournim možem, ki na vsako vprašanje odgovarja z duhovitostjo in točnostjo. To in njegova odkritosrčnost, združena z uzorno značajnostjo, je kraljeviču vzbudilo vso ljubezen in naklonjenost.

„Dragi gospod!“ reče mu kraljevič na vse to, „neizrekljivo me veseli najino svidenje in ponovljeno znanje. Jaz vas ne pustim od sebe. Z menoj morate na Nemško, da posvetite domovini svoje izredne dušne vrline!“

„Ne, svetlost! Tega ne morem,“ odgovori Lenče. „Bivši predsednik, sedanji minister, prisegel mi je večno sovraštvo; črti me iz dna svoje duše; v njegovi bližini bi ne bil srečen!“

„Dragi moj!“ reče kraljevič, „zastran tega ne imejte nikakoršnih skrbi. Vi bodete moj tajnik, blagajnik in svetovalec, z eno besedo — vse mi bote. Letne dohodke si pa sami določite, kolikor hočete. Ako ste zadovoljni, dragi moj, tu je moja roka!“

Lenče ves ginjen in solznih oči seže kraljeviču v roko. Jecljaje in jokaje je komaj par besedic v zahvalo spregovoril.

„Ni treba, dragi moj!“ seže mu kraljevič v besedo. „To je moja dolžnost. Saj sem vam obljubil, da bom skrbel za vas, ako se bote ravnali po mojih nasvetih. Menim, da je zdaj zadnji čas, da izpolnim dano obljubo. Sicer ste me pa še ogromne škode obvarovali, ker bi bil stavo gotovo izgubil. Tudi mislim, da bodete svoji domovini vrlo pomagali — in moja dolžnost je, vsaj nekoliko hvaležnega izkazati se vam. Zdaj pa, cenjeni moj kočijaž, idite h konjem in vadite se, da me ob stavo ne pripravite!“

„Bodite brez skrbi, svetlost!“ odgovori Lenče. „Toliko že še zmorem, da bom ógroma kos.“

Lenče gre in se neprestano mudi pri konjih. Jezdi, vozi in se vadi, da je komaj utegnil jesti in počivati; a nihče, tudi kraljevič ni smel biti pri njem. Srečni Lenče je konja v par dnevih tako izuril, da sta pri najmanjšem klicu ali žvižgu prišla iz hleva ter ga lizala in obskakovala, kakor psička. Ko kraljevič to vidi, ne dvomi več nad dobitvijo stave in se popolnoma utolaži.

Dan rzsodbe nastopi. Kralj gre z Lenčetom na tekmovanje. Na odločenem mestu so že Simur, sodniki in mnogo družih gledalcev, ki zdaj na kraljeviča, zdaj na Lenčeta obračajo svojo pozornost. Tudi Simur išče svojega jahača, a zaman, zato mu tesno prihaja pri srcu.

„Kje je pa Jurij?“ konečno vpraša kraljeviča.

„Bolehen je nekaj in ne more iz svoje izbe,“ odgovori kraljevič. „Kakor vidite, moral sem namesto njega vzeti družega. Radi njega nisem hotel razdirati stave, torej velja po dogovoru.“

„Le, če hočete,“ reče Simur jezno, „jaz pa nočem, ker sva se zgovorila, da mora Jurij zraven biti.“

„Mislim, da ne,“ odgovori kraljevič. „To naj rzsodijo strokovnjaki!“ Vsi se za kraljeviča potegnejo in njemu prav dajo. Kraljevič

jim izroči denar, kar je bil tudi že storil Simur — in tekmovanje se prične.

Lenče zasede rujavčka in spodbode; kakor blisk švigne čez kol in rov ter pusti daleč za sabo Simurovega jahača. Nepopisno veselje zavlada med gledalci, ko zopet prvi nazaj pridirja. Pol stave je dobljene, zdaj se izgube ni bilo več bati.

Naprežejo potem vozova. Lenče in Simurov kočijaž se usedeta vsak na svojega in se oba tako dobro in urno obnašata, da nihče družega ne prekosi in tudi razsodišče ni moglo nikomur priznati prvenstva.

Že hoče Simur denar pograbit, kar se Lenče oglasi z nastopno prošnjo:

„Dovolite mi, gospôda, še nekaj! Storil sem dozdej ravno toliko ko Simurov jahač; zdaj naj se pa še pokaže, čegavi konji so bolj izurjeni. Ako so nasprotnikovi bolji, dobi on stavo z dovoljenjem mojega gospoda; če pa niso, umeje se samo ob sebi, da gre stava kraljeviču.“

„Že velja!“ zavpije Simur trdno nadejaje se zmage.

Razsojevalci si pogoj zabeležijo, Lenče skoči raz voz, obesi vajete na komat in urno plane zopet na svoj sedež. Vsi se čudijo s kraljevičem vred.

„Kaj pomeni to, Lenče?“ pozove ga kraljevič. „Ali ste mar ob pamet? Brez vajetov bodete dirjali?!“

„Le pustite me, milostljivi knez! Že vem, kako je prav,“ odreže se Lenče ponosno; zažvižga in ko bi trenil, zdirjata ogra z lehkim vozom po ravnini.

„Aha, ušla mu bota,“ reče Simur, škodljivo krohotaje se.

A zlobnež se je varal. Ena sama beseda, en sam klic in žvižg zadostuje, da se zopet obrneta proti množici. Od todi ju pa naravnost proti strmemu bregu Temze zapodi. Ognjevita konjiča bežita, ko da bi se skušala z viharjem. Gledalci strmijo, marsikomu je tesno pri srci, še celo kraljevič obledi od strahu, ko vidijo Lenčetovo drznost. Breg je strm, vprega pa drvi v divjem diru proti Temzi. Vedno bliže in bliže brega je voz. Še en skok in vse bi bilo vničeno pogreznivši se v valove globoke Temze. Že sta bila na pogubonosnem bregu. Zdaj, zdaj — ni drugače mogoče — „ponjem je!“ zavpije vse; kar hipoma, glej čuda, ustavita se konja na klic in razgetaje gledata po vozniku. Še en klic — in obrnivši se ubereta pot nazaj in predno Lenče izgovori „térek“, ustavita se na mestu, od koder ju je pognal.

Vsi so veselja vriskali in kraljeviču stavo priznali. On spravi denar, Lenče pa dene konje v red in vse se vrne nazaj v London.

Srečni izid tekmovanja je vzradostil kraljeviča in Lenčeta neizrekljivo. Prvi ni bil prevaran in je stavo dobil, drugi pa je k temu tako izredno dobro pripomogel. — „Čas je zlato!“ pravi zopet sam v sebi. Ako se ne bi bil pri konjih toliko izuril, zgubil bi bil kraljeviču stavo. Kako dobro je vender, da se človek vsake stroke točno in popolno nauči. Znanost ne hasne samo onemu, kdor si jo pridobi, marveč tudi drugim. Čas je zlato! Tudi kraljevič se ne bode kesal, da mi je dal oba ta nauka, in tako je bilo.

Ko pride kraljevič s svojim spremstvom domov, pokliče Lenčeta k sebi, pokaže mu kup zlata in reče: „Nate, dragi moj! Vzemite, ta denar je vaš!“

„Kateri?“ vpraša Lenče ves presenečen.

„Ta le, ki ga je Simur z vami stavil.“

„Ne z mano, nego z vašo svetlostjo!“ zavrne ga Lenček.

„Nikarte vender tega,“ odgovori kraljevič dobrohotno. „Zadovoljen sem, da ste mi rešili moj denar, — ta je pa vaš po vsej pravici. Vaša urnost in spretnost ga zasluži, torej ne obotavljajte se, vzeti ga morate! Zdaj je skrajni čas, da se uresniči najino geslo: „Čas

je zlato! Držali ste se vestno po njem, zakaj ne bi bili deležni zdaj zasluženega zlata, ko ste ves čas svojega življenja delali na to, da se vaš neumorni trud sijajno ovenča!“

Lenče ne ve, da li čuje, ali se mu le sanja. Toliko zlata! In to vse njegovo! „To je preveč; to je zaklad bogatina!“ jecljaje izpregovori.

„Res, dragi moj, to je zaklad, ki ste ga liki čebelici sami vkupe nanosili. Sprejmite ga in bodi vam v vedno veselje, kakor je meni v veliko radost, da vam je izpolnitev mojih naukov prinesla toliko plemenitega sadu. Ne izostane naj vam pa še posebna nagrada za marljivost in poštenost. V osmih dneh greva na Nemško. Vi pojedete z mano — ko prijatelj. Skrbel bodem, da bode vaši trudoljubivosti zadoščeno. Še očitnejše se vam bo potem pokazala moč mojih naukov, namreč, da je čas zlato, da se ne učimo samo zase, temveč tudi za blagor družih, in da človeka osreči in oblaži le umna poraba časa in neprestana nabira dušnih zakladov!“

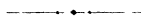
Kraljevič je govoril resnico, katero je Lenče čim dalje bolj čislal. V odločenem času gresta skupaj na Nemško. Čez leto potem nastopi kraljevič vladarstvo. Lenče, bivši hlevarček, postane predsednik, potem minister, in kar je največ vredno, v vseh razmerah njegovega visokega dostojanstva vedni prijatelj kralja, ki ga je tudi iskreno ljubil in čislal.

V svoji sreči pa Lenče ni pozabil svojih rednikov. Bogato ju je obdaril in jima stotero povrnil vse dobrote, katere sta mu v skromni meri skazovala. Posebno se je teta Zidarica veselila, videti Lenčeta na tako visoki stopinji časti in veljave in večkrat je sama pri sebi rekla: „Ta mladenič je vendar imel glavo na pravem konci! O, ko bi bila to prej vedela, koliko bolje bi se mu bilo godilo, dokler je bil pri nas. Žal, da je zdaj prepozno!“

Uči se v mladosti, ako ti je kaj mar za bodočnost! „Čas je zlato!“ Kar se človek uči, uči se zase! O, ko bi se mladost vender spametovala! V poznejih letih pride kesanje in marsikdo bo čul svojo vest: Zakaj se nisi potrudil v mladih letih?

In vi, dragi čitatelji, še ste mladi! Vtisnite si globoko v srce prevažni izrek:

„Čas je zlato!“

Vsebina.

	Stran
I. Pridanič in kraljevič	3
II. Lenček si išče dela	14
III. V hlevu	21
IV. Lov	32
V. Anglež	42
VI. Predsednik	54
VII. Pisar	66
VIII. Skušnjava	75
IX. Priča zlobne nakane	91
X. Kraljevič	102
